

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

W.J. van de Linde, Ede

Heilige zorgeloosheid

Fil. 4:4-7

Mischien zal één van U zeggen: „Zie je wel hoe onwerkelijk de Bijbel is? Wie kan zich nu verblijden en dan nog wel altijd? De man die dit geschreven heeft, heeft dit natuurlijk gedaan op een zonnovergoten middag, in de achtertuin, benen over een stoel, nippend aan een koel glas bier. Zal ik U even voorstellen aan de schrijver van deze woorden? Het is de grootste zending aller tijden geweest. Paulus van Tarsen.

Wat heeft deze man niet meegemaakt. Dagen zonder eten, nachten zonder slaap, bijna doodgeslagen door z'n eigen landgenoten, gestenigd door heidenen, schipbreuk geleden en toen hij deze brief schreef, zat hij niet in een achtertuin van een prachtige villa, maar in de gevangenis. En dan de mensen aan wie hij deze brief schreef en die hij oproept om blij te zijn... het was voor hen de boze tijd van keizer Nero. In de arena werden de mannen en vrouwen en kinderen voor de leeuwen geworpen en verscheurd. Begrijpt U het?

Toen er niets te zingen was, niets om blij mee te zijn was, toen er alleen maar wat te zuchten en te vloeken was, toen schreef Paulus deze brief. Kijk, dat is de achtergrond, waartegen U deze woorden van blijdschap moet lezen. Och, als alles goed gaat dan wil je wel blij zijn, maar om het te zeggen als er moeite en verdriet op je weg ligt, als zorg je leven binnenkomt, als mensen je krenken, — ja, als God zelf met eigen handen je levensweg met ruwe breekijzers openbreekt, om het te zeggen als je met Job op de ashoop belandt — kun je je dan óók verblijden? Altijd verblijden? Ja dat kan.

Want blij zijn in de Here, dat is niet hetzelfde als plezier hebben en lol maken. D'r is ontzaglijk veel surrogaat op het gebied van de blijdschap, want die kun je voor geld kopen, want de mensen hebben ondanks de economische recessie toch nog wat aardig geld om handen. Maar... 't bevredigt je hart niet. Diep onbevredigd smijt je je glas in stukken. Er is maar één Weg waarop je werkelijk blij kunt wezen. Dat is de Weg van het geloof in de Here Jezus Christus. Als dat aanslaat, mensen, dan word je tot in de diepste lagen van je hart blij.

Komt U vandaag veel blijde mensen tegen? Ja, wel veel harde gezichten, gesloten gezichten, ook mensen met

angst in hun hart. En als je ze dan vraagt waarvoor ze bang zijn, dan blijkt het vaak dat het voor mensen is die om hen heen leven. Mensen die hen opjagen, die hun van hun stoel willen dringen, die hun baantje willen inpikken. Soms zijn ze bang voor de dood, als hun levenshuis steentje voor steentje wordt afgebroken en ze tenslotte over de laatste drempel moeten strompelen. Maar meestal hebben de mensen angst voor zichzelf. Zijn ze bang dat ze zichzelf niet meer in de hand kunnen houden en dat ze gekke dingen gaan doen. Dan vraagt het hart om diepe blijdschap en echte vrede. Is die dan ergens op deze barre wereld te vinden? Is het niet vreselijk ongeloofwaardig?

Ik denk, dat U Paulus een grote idealist vindt. Iemand, die de nuchtere werkelijkheid uit het oog heeft verloren en niet meer met de beide benen op de grond staat. Nee hoor, zegt Paulus, ik blijf het zeggen tegen alle tegenwerkingen in. Verblijd U! Want Uw blijdschap vindt haar wortels niet in Uzelf en in de omstandigheden maar in de Here Jezus! Omdat Hij altijd in je leven wil zijn, kun je je altijd verblijden.

Die blijdschap is niet alleen waardevol voor jezelf, maar ook andere mensen delen daarin mee.

Zelfs tegenover hen, die U smaden, een hak zetten, belazeren. Paulus zegt: „Toch maar vriendelijk zijn voor alle mensen”. En het woord dat hier staat voor „vriendelijk”, betekent eigenlijk: „meegaand”. Het is zoals de Here Jezus zegt: „Als iemand U dwingt één mijl te gaan, ga dan twee mijl. Dan ben je meegaand. Als iemand naar mij toekomt en op mijn plaats wil staan, dan maak ik me niet breed, met de armen afwerend voor me uit, nee dan ga ik opzij.

Wilt U zich even konkreet voorstellen wat dat betekende voor de mensen aan wie Paulus z'n brief schreef? De Christenen waren daar vreemdelingen in eigen stad. Ze lagen in het vuur van de haat en werden verguisd door hun eigen landgenoten. Dat kwam door hun geloof. Omdat ze de Here Jezus lief hadden. En soms werden ze klein-gelovig. Soms wilden ze terugslaan, met gelijke munt betalen.

Maar Paulus zegt: „Je moet opzij gaan; als de andere je stoel wil pakken, dan moet je maar opstaan.”

Of dát opvalt in een wereld, die stikt van egoïsme en op jezelf aanhalen. Of dát opvalt in een wereld, waar de één de ander als konkurrent ziet.

Ik zou U willen vragen: „Is onze meegaandheid, onze vriendelijkheid bekend aan alle mensen, met wie wij in aanraking komen?” Of zeggen ze: „Het maakt niet uit of je nu met een Christen of met een niet Christen te maken krijgt. Ze zijn allemaal met hetzelfde sop overgoten, met een verbeterd gezicht staan ze op hun recht, op hun gelijk. Wat laten ze dan weinig van de gestalte van de Here Jezus zien.” Want Hij heeft niet Zichzelf in de dood gegeven voor zondaren!

Kent U het verhaal van de Chinese zending Watchman Nee? Hij vertelt in één van zijn boeken over een rijstboer, die een prachtige waterbloeisysteem voor zijn akker had bedacht. Zijn rijstveld stond er prachtig voor. Veel mooier dan dat van zijn buurman. Deze was dat een doorn in het oog; hij zag scheel van jaloezie. Op een morgen stak hij een gat in de dam en liet het water op zijn akker vloeien.

Wat zouden U en ik in zo'n geval doen? Op hoge benen naar die buurman toegegaan, hem de huid volschel-

36e jaargang – nr. 21
9 oktober 1992

In dit nummer

- 375 Over geloof en theologie
H. de Jong
- 378 Franciscus
C. Huizinga
- 379 Wie diaken wil zijn, moet
discipel worden
W. Smouter
- 381 Ethische vragen (2)
G.L. Born
- 384 Over huwelijk en
"leefvormen" (2)
J.J. Oostenbrink

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476
Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Bronsmos 7
2914 AC Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging
Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 63,- per jaar of f 35,- per half jaar.
Voor studenten f 51,- per jaar.
Buitenland f 89,- per jaar of f 104,- per luchtpost. Chequekosten buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 58 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

den en hem nooit een blik waardig keuren, niet waar? Zo gaat dat in deze wereld.

Maar die Chinese boer deed het anders. Hij ging de volgende morgen heel vroeg uit zijn bed, bevroede eerst het akkertje van zijn buurman. Toen hij daar mee klaar was, ging hij met zijn eigen akker aan de gang. Deze boer kon dit opbrengen omdat hij door Jezus Christus veranderd was. Hij had geen handen, die als klauwen alles naar zich toegraaiden. Hij had zegnende handen gekregen, door de Here Jezus Christus.

Zou U dat kunnen opbrengen? Blij zijn, vriendelijk zijn? U zegt: „Dat red ik nooit, daar loop ik mee vast.” En toch kan het.

Weet U – het geheim daarvan ligt niet in Uzelf. Het ligt in God. En dat zegt Paulus dan ook. U moet alles wat U tekort komt, alles wat U dwars zit, dat moet U bekend maken bij God.

De Here God nodigt U daartoe uit. Hij zegt: „Schrijf nou eens alles op wat U bezorgd maakt, pak 's een papier en schrijf het op, alles wat een last voor U is”. Bent U bang dat het met Uw kinderen niet goed gaat? Bent U bang dat U Uw baan verliest en dat U nooit meer aan het werk komt? Bent U bang dat Uw huwelijk op de klippen loopt? Bent U bang voor het onderzoek in het ziekenhuis en dat de dokter zegt: „Ja mevrouw, het is...”, en U wankelt de spreekkamer uit? Bent U bang dat Uw leven zinloos is en U wilt al naar dat doosje grijpen daar op dat nachtkastje om in te slapen en nooit meer wakker te worden? Bent U bang...?

Wat een zorgen en angst. En de Bijbel zegt niet: O, dat valt allemaal wel mee. Die schoffelt dat niet onder grond. Het valt niet mee! Duizend zorgen kwellen mijn hart.

Maar de Bijbel zegt ook: Uw kracht schiet daarin te kort. Die zorgen groeien U boven het hoofd. U moet daarmee naar een Ander toe, naar God toe.

Breng dat belastend pakket naar de Here God toe en Hij zal zeggen: „Fijn, kind van Mij, dat je gekomen bent, hier, hou je jas wagenwijd open en Ik zal je geven wat je nodig hebt. Pak aan, het is helemaal gratis enne... morgen kom je toch weer hè? Zo'n God hebben wij. Met zo'n God kunnen we heerlijk onbezorgd zijn.

„Weest in geen ding bezorgd.” Nou, dat moet echt tegen ons gezegd worden. Want wij zijn over zo veel dingen bezorgd. We zitten over van alles en nog wat in. En wat kunnen we het er verschrikkelijk benauwd onder hebben. Overdag dan gaat het nog wel, dan is er 't werk of de drukte van de kinderen, en dan lopen de verpleegsters de zaal in en uit. 's Avonds, als de lichten uit zijn en ik alleen zit op m'n kamer, alleen lig in bed, dan wordt het wereldje zo klein, dan wil de slaap niet komen, en ik draai me om van de ene kant op de andere en alle zorgen klimmen bij me in bed. Ik krijg er een slapeloze nacht van, je wordt er gek van. Daar staan ze dan, al die zorgen, als

reuzen op een rij. En hier ligt dan die kleine man, die kleine vrouw die ik ben. Zullen we maar inpakken en wegwezen? Op de loop voor al die reuzen die je omstrengeld houden als de vangarmen van een inktvis.

„Wel”, zegt Paulus, „vort ermee”. Leg alles, al Uw wensen in de handen van God. Werpt al Uw becommenis op Hem, want Hij zorgt voor U. Iemand zei 's: „'s Avonds als ik ga slapen, dan zeg ik tegen God, Here God, ik heb de hele dag voor van alles en nog wat gezorgd, maar ik wil niet bezorgd zijn en ik wil er niet in blijven rondtollen zodat ik er niet van kan slapen. Hier hebt U het allemaal, ik leg het in Uw hand en nu ga ik slapen”.

Doet U dat, geef alles over aan God en doe dat „met dankzegging” zegt Paulus. Het staat er zo heel onopvallend tussen. Paulus wil maar zeggen: „U zult wel een heleboel zorgen hebben, dat zal wel waar zijn, daar doe ik niks vanaf, maar kijk ook eens wat God allemaal voor U klaargezet heeft”. Tel Uw zegeningen, tel ze één voor één.

Zullen we zo gaan leven.

De zorgen in Gods handen leggen en Gods zegeningen in onze handen nemen. En dan staan we er met tranen in de ogen naar te kijken en we zeggen met een diepe klank in onze stem:

„Here God, wat bent U goed en wat ben ik blij dat ik bij U mag uitrusten”. Want, echt waar... dan zal een vrede en rust in ons hart komen, dan raak je die verschrikkelijke spanning kwijt, dat leven waardoor je van de zenuwen de nagels van je vingers bijt, dan word je rustig. Daar komt een vrede in je hart, waar je met je verstand niet bij kunt. En de mensen om je heen die begrijpen er niks van, ze zeggen: „Wat is er toch met die Janssen gebeurd, dat is een heel andere vent geworden, zo rustig, zo vol vertrouwen, ik zou onder die omstandigheden radeloos zijn en ik zou er geen gat meer inzien”. Dat is ook zo. Buiten God is er onrust en angst. Maar God wil ons hart behoeven en onze gedachten behoeven. Die gedachten die zo wild door ons hoofd jagen. Hij geeft ons vrede.

Ik zou U willen zeggen, leeft U zó in deze wereld.

Dat is nou het geheim van het geloof in God. Ik verzeker U, dan wordt U een fijn mens, een gelukkig mens. Dan kunt U zelfs psalmen zingen in een duistere nacht.

(Schriftoverdenking, gehouden voor de E.O.-radio)

H. de Jong, Zeist

Over geloof en theologie

(Antwoord aan prof. dr. A. Troost te Amsterdam)

Bij wijze van voorbeeld

„Zo haast als men hetzelfde hebben kan” heeft professor Troost in het vorige nummer van ons blad gereageerd op mijn opmerking in het vorige nummer over het woordje 'is' of 'zij' dat bij de zegen in de kerkdienst gebruikt wordt. Ik had aan de onder ons wel voorkomende gewoonte om bij de zegen aan het eind van de dienst de IS-vorm te gebruiken ('De genade van onze Here Jezus Christus IS met u allen') voor een ogenblik de kwestie van de toeëigening des heils opgehangen.

De lezer weet, daarover liggen de christelijke gereformeerden enerzijds en de vrijgemaakten en Nederlands gereformeerden aan de andere kant wat met elkaar overhoop. Komt, zo vragen de christelijke gereformeerden bij herhaling, bij ons de toeëigening des heils wel voldoende aan de orde? Nu hoor ik onze mensen in een zekere irritatie wel eens vragen wat of die toeëigening des heils nu helemaal is? Ze kunnen zich er weinig bij voorstellen. Daar zal de ouderwetsheid van de term wel iets mee te maken hebben. Dit vragen nu in eigen kring had mij ertoe gebracht op zoek te gaan naar een concreet voorbeeld waarmee ik de kwestie zou kunnen verduidelijken en de mensen voor het verschil gevoelig zou kunnen maken. Aha, de zegen in de kerk, daar hoef je geen boeken, kranten of rapporten over te lezen, dat is een ook voor de eenvoudigsten herkenbaar punt, zo was mijn gedachte. Laat ik dus aan de hand daarvan het verschilpunt illustreren. Ik voel me in het kiezen van dit voorbeeld ook na het artikel van professor Troost nog steeds geslaagd, laat ik dat voorstellen. Ik verbeeld me zelfs uit de reactie van professor Troost op te maken hoe raak ik schoot. Aan het eind van een christelijke gereformeerde kerkdienst zul je de zegen in de IS-vorm inderdaad niet zo gauw tegenkomen en dat hangt werkelijk samen met hun nadruk leggen op die toeëigening des heils.

Tegemoetkoming

Professor Troost vecht die voorbeeld-functie van mijn verhaal ook eigenlijk niet aan. Het gaat hem om dat gebruik zelf en hij vindt dat het principieel niets uitmaakt wat voor vorm (de IS-vorm of de ZIJ-vorm) je in de eredienst gebruikt. De genade IS met u allen of ZIJ met u allen, het is om het even. Nu, dat is ruim gesteld en daar valt dus over te praten. Ik van mijn kant zal iemand die de stellige zegswijze hanteert ook zeker niet kerkelijk willen bemoeilijken. Alleen, ik heb mijn voorkeur uitgesproken voor de ZIJ-vorm, en wel met argumenten. En dat komt weer omdat ik op het punt van die

toeëigening des heils een beetje christelijk gereformeerd ben, zoals ik wel bij meer gelegenheden heb laten doorschemeren. Ik vind verder dat het hier een punt betreft waarin we de christelijke gereformeerden gemakkelijk tegemoet kunnen komen want (en nu herhaal ik een belangrijk argument uit mijn betoog) als je zegt: „De genade van onze Here Jezus Christus ZIJ met u allen”, dan doet die wensvorm 'zij' niets af van de onomstotelijkheid van Gods genadewil voor ons. Met andere woorden, wij leveren met dat 'zij' niets in van wat ons terecht hoog zit: de volkomen geldigheid van al Gods beloften. Slechts lopen wij niet vooruit op het gelovig aanvaarden van deze toezegging aan de zijde van de mens. Gods zegen over ons leven is immers afhankelijk gesteld van de voorwaarde van geloof en bekering, zoals onder alle christenen vaststaat.

Theologie-vrij?

Maar nu staat er nog iets meer in het artikel van professor Troost. Hij brengt het door mij aangedragen punt in verband met een hoofdlijn die door zijn artikelen van de laatste tijd heenloopt. Zelf geeft hij daar deze samenvatting van: Geloof is geen theologie en theologie (ook goede theologie) is geen geloof. Daarmee brengt hij een distinktie aan die ook mij waardevol en dierbaar is. Je zult tussen die twee, geloof en theologie, inderdaad onderscheid moeten maken hoe moeilijk dat soms ook kan zijn. Maar waar ik niet in mee kan komen is dat hij mij met mijn opmerking over die zegen in de kerkdienst in het bankje van de theologen zet. Terwijl hij van zijn eigen mening die hij verkapt als objectieve situatiebeschrijving tegenover de mijne stelt beweert dat ze theologie-vrij is. En een theologie-vrije mening of visie is zoveel als een geloofskijk waar eigenlijk niet over gediskussieerd kan worden en die daardoor het air van onweersprekelijkheid krijgt. Nu, daarin kan ik het niet mee eens zijn. Eerlijk gezegd ken en erken ik geen theologie-vrije zones in ons geloof. Theologie doet altijd mee, tot in het hart van geloof en kerkdienst toe. Wat Troost dan ook onder het kopje 'de situatie van een kerkdienst' te berde brengt, daarvan zal een christelijke gereformeerde terecht zeggen dat het een typisch vrijgemaakte gemeentebeschuwing is. Hij zal die niet direkt afwijzen maar hij zal vinden dat ze aanvulling nodig heeft wil het beeld van de gemeente niet te idealistisch en te werkelijkheidsvreemd uitvallen. Een geloofsvisie? Zeker, aan beide kanten. Maar evenzeer aan beide kanten met theologie doorspekt. Dat is geen schande want dat kan m.i. niet anders.

Het nut van theologische training

Ik ga nog wat verder en stel de vraag of het wel waar is dat naarmate je de kern van ons christelijke geloof nadert de theologie een afnemende rol speelt. Eerst wou ik dit Troost als tegemoetkoming aanbieden maar bij nader inzien heb ik toch mijn twijfels. Ogen-schijnlijk is dit inderdaad het geval. Hoe dichter bij de kern hoe minder theologie. Je valt dan immers terug op rechtstreekse woorden van de Schrift of de belijdenis zelf. Maar toch is ook dan de theologie allesbehalve afwezig. Zo kun je het meemaken dat je in een kerkdienst op een gelovige en warme wijze voor de kern van de evangelieboodschap wordt neergezet terwijl je toch bij jezelf moet verzuchten: ik wou dat de man de grammatika van het geloof wat beter beheerste want hij vergast ons nu herhaaldelijk op on-scherpe en misverstandwekkende formuleringen. Het nut van theologische training is nu juist dat die hoofdzaken van het geloof glashelder worden neergezet in een eigentijdse vorm en zonder de belastingen van een voorbije cultuur. Wanneer de theologie ontbreekt verarmt de prediking, zoals je bij de evangelischen kunt zien. Je ziet het trouwens ook bij de dominee die niet studeert. En behalve dat zo'n prediking verarmt schiet ze ook nog bok na bok. Ze verheft bijkomstigheden tot hoofdzaak terwijl wat echt belangrijk is bloedarmoedig wordt behandeld. Ik heb in de kerk van Amsterdam vaak onder het gehoor van professor Troost gezeten. Ik heb ervan genoten. Hij bracht geen theologie maar je kon heel goed merken dat er een theologisch geschoolde aan het woord was die wist waar de voetangels en de klemmen liggen en die ons daar bekwaam langs voerde, niet in. Niet-theologische prediking pleegt daarentegen overal in te tuinen. Geen val of je hoort hem tijdens het luisteren dichtklappen. Maar zijn er dan geen machtige lekenpredikers geweest, de hele geschiedenis door? Natuurlijk zijn die er geweest! Maar het waren tegelijk machtige leken-theologen. Ze wisten de latijnse namen waarvan de academische theologie zich bedient weliswaar niet te hanteleren maar de werkelijkheden die ermee bedoeld worden kenden zij des te beter. Mijn vurig of eigenlijk nuchter pleidooi voor de theologie moet dan ook niet uitgelegd worden als een soort jaloerse gilde-bescherming of oktrooi-beveiliging. Welnee, hoemeer theologie hoe meer vreugd! Volgens mij doet iedere bewuste gelovige aan theologie en soms sta ik versteld van het theologisch vermogen van ook mijn jongste catechisanten. Alle nadenken over het geloof kun je theolo-

gie noemen. Geschoold of niet geschoold, gestructureerd of minder gestructureerd, dat zijn dan onderscheidingen die zich vervolgens aandienen, maar dat nadenken zelf, het moet theologie heten of we dat nu leuk vinden of niet.

Besprekbaar

Nochtans valt dat nadenken met het geloof zelf niet samen. Terecht zegt Troost dat het geloof de gedistancieerdheid mist die aan het theologisch nadenken eigen is. Het geloof is direkt. Okee. Toch draagt elke geloofsvoorstelling een theologisch kleed. En maar goed ook want zo blijven de dingen van het geloof besprekbaar. Hier kom ik toe aan mijn grootste bezwaar tegen de theologie-vrije zone waarin Troost de kerkdienst wil plaatsen. Meningen, optieken, benaderingen en wat menselijks meer, het wordt op die manier bekleed met een gezag

dat het niet toekomt. Dat valt me wel meer op bij mensen die geloof en theologie niet alleen onderscheiden maar ook nog scheiden: Het zijn zulke slechte diskussieerders, ze lanceren hun meningen met het aplomb van 'Zo zegt de HERE' en maken ze daardoor onbesprekbaar. Profetisch noemen ze dat. En toegegeven, er zijn profetische situaties te bedenken waarin dit zonder meer gepast is. „Indien iemand de Here niet liefheeft, hij zij vervloekt!“, schrijft de apostel (I Korinthiërs 16:22). Maar dit soort taal is toch niet geschikt om er verschillen tussen christenen mee te beslechten? En het is nu eenmaal zo: Ook bij het beschrijven van wat een kerkdienst is treden er tussen christenen verschillen aan de dag, bijvoorbeeld in gemeentebeschouwing. Noem je die theologisch dan zijn ze meer verdraaglijk dan wanneer je er de profetie bij haalt. Dan stukt het gesprek nog voordat het

begonnen is. Denk erom, tot diegenen op wie ik nu een beetje goedmoedig zit te foeteren reken ik professor Troost niet, maar zijn redenering stijft onbedoeld zulke mensen in hun denken. Troost schrijft dat het ongepast is wetenschappelijke theoretische distantie in acht te nemen tegenover de ons met beloften aansprekende God. Dat vind ik ook. Maar eerst heeft hij de kerkdienst tot dat hoge en geen tegenspraak duldende nivo verheven. Maar in een kerkdienst gebeurt meer dan dat God ons met zijn beloftewoord aanspreekt. (En zelfs dat laatste gebeurt niet altijd. Geestloze kerkdiensten genoeg!) Een kerkdienst is behalve een gelegenheid waarin in het beste geval God spreekt ook een bijeenkomst van zwakke mensenkinderen (de voorganger inkluis) en hun zwakheid maakt van die kerkdienst een gewichtig deel uit en bepaalt mede het karakter ervan. Kerkdiensten

Pastorale notitie

J.M. Smelik, Nieuwegein

Vergeven en vergeten?

„Wat doe je ermee als je je schuldig voelt, bijvoorbeeld omdat je je vriendin met iets wat je zei of deed heel erg pijn hebt gedaan?“

Die vraag stel ik wanneer we tijdens het zondagse groepsgepraak met de gedetineerden in Nieuwersluis over schuld praten.

„Gauw vergeten“, reageert iemand.

„Denk je dat dat helpt?“, vraag ik.

„Ja, je moet toch weer verder? Niet over blijven zeuren.“

„Nou, stel dat het jou lukt om het te vergeten... maar zou zij er niet meer aan denken?“

„Ik zou het uitpraten en proberen het weer goed te maken“, zegt een ander. Daar blijkt niet iedereen het mee eens.

„Je krijgt het later toch weer voor de voeten gegooit“. „Vrouwen komen er als je eens ruzie hebt altijd weer mee aandragen“. „Gewoon in de doofpot stoppen!“

„Maar als de deksel van die doofpot afgaat zul je zien dat het er nog altijd ligt te smeulen“, reageert een ander. Ze vinden het maar moeilijk.

Maar dat is het toch ook?

Het wordt wel gemakkelijk gezegd: „vergeven en vergeten...“, „zand erover...“, maar meestal gaat het niet zo.

En dat is best te begrijpen.

Je kunt toch niet op commando iets vergeten?

Ik kan op m'n computer door een toets in te drukken een bepaald bestand verwijderen. Dat ding is wel zó geprogrammeerd, dat dan eerst nog op het scherm de vraag wordt gesteld: „Verwijderen? J/N“. Maar wanneer ik vervolgens de J intoets is het voorgoed weg en met geen mogelijkheid terug te halen.

Maar een mens is geen computer.

Iets wat indruk op je heeft gemaakt blijft in je geheugen hangen. Zeker als het je pijnlijk verwond heeft.

We kunnen bij onszelf of bij een ander niet even een knop indrukken Vergeten? J/N...

Horen 'vergeven' en 'vergeten' dan niet bij elkaar?

Nee dus.

Niks 'gauw vergeten'.

Maar als jij het met je meisje uitpraat en je geeft eerlijk toe dat je goed fout was, en als zij het dan weer goedmaakt – heus, dan zullen jullie het allebei weliswaar niet gauw vergeten, maar er wel anders aan terugdenken dan wanneer jullie het in de doofpot hadden gestopt.

Zou het niet kunnen zijn dat je er van geleerd hebt en dat jullie relatie er zelfs sterker door geworden is?

Dan kun je er beide wellicht nog aan terugdenken als iets dat ook een positieve kant bleek te hebben.

Zou je het dan nog willen vergeten?

De ander moet het je natuurlijk niet steeds weer onder de neus wrijven.

Dat is geen echt vergeven.

Wie werkelijk vergeeft komt er niet meer op terug.

Geen verwijten en beschuldigingen meer.

Inie zin wèl: vergeven en vergeten.

Langeleden heb ik eens een gemeentelid vergeving gevraagd omdat in onbedoeld iets had gedaan dat hij als heel pijnlijk had ervaren.

Heen zei z'n vrouw: „Och dominee, je kunt een gebroken vaas wel lijmen,

maar je blijft toch altijd de barsten zien...“

Ik heb me daarna vaak afgevraagd, of zij me toen wel werkelijk vergeven hebben.

Het zijn ook woorden, die we zo gemakkelijk in de mond nemen, maar waar wel heel veel aan vastzit!

Elkaar blijven aanvaarden, ook na alles wat er is gebeurd.

Herstel van een beschadigde of mogelijk zelfs gebroken relatie.

Vergeving is zeker niet goedkoop.

„Maar dat kan een mens toch niet opbrengen?“, vraagt een van de aanwezigen als ik zo in ons gesprek probeer duidelijk te maken wat vergeven is.

„Denkt u nu heus dat ik, als iemand m'n vrouw verkracht heeft, die vent ga vergeven? Ik schiet hem liever direct een blauwe boon in z'n lijf“, zegt een ander.

Wat moet je daarop zeggen?

Zou ik inderdaad zo iemand dan kunnen vergeven?

Ik zeg eerlijk dat ik dat niet weet.

Maar dat ik toch hoop de kracht ervoor te krijgen, mocht mij zoiets overkomen – gesteld dan dat ik zou merken dat de dader er menens op uit is.

En dan vertel ik ze dat ik ergens heb gelezen over iemand, die bij de grote baas een hopeloos-grote schuld had. Tot over z'n oren zat hij erin. Spaans-benauid krijgt hij het als z'n baas het geld opeist: hij kan het in de verste verte niet betalen! Tot z'n stomme verbazing wordt het hem zomaar kwijtgescholden.

Maar direkt daarop dwingt hij een ander, die hem daarmee vergeleken een schijnlijke schuld is, onmiddellijk te betalen...

Wat ik vertel komt een van de aanwezigen bekend voor, maar hij weet niet meer waarvandaan.

Ja, het komt uit de bijbel.

Ik lees het voor: Mattheus 18:21-25.

„Grappig verhaal“, zegt iemand, als het daarna even stil is.

„Inderdaad, maar 't is niet als grap bedoeld. Niet vergeten, hè!“

zijn ook vecht-uurtjes van de Heilige Geest tegen ons vlees. Wie het anders stelt doet m.i. aan mythevorming en schept rond de kerkdienst een ijzig sfeertje van bovenmenselijkheid. (En dus ook van onveranderlijkheid!) Ik moet zeggen dat ik in kerkdiensten (met name in die welke ik zelf leid) veel met 'kritische distantie' waarneem. Bijvoorbeeld vanuit de vraag: Hoe kan het beter? Toch ontken ik niet dat ik in die diensten de Heilige ontmoet. Hoe dat samen kan gaan is voor mij een verborgenheid, maar geen twijfel: Het is zo. Er zijn trouwens ook diensten die ik met enkel vreugde onderga: niemand sliep, niemand keek glazig. Haast zou ik aan het eind zeggen: De genade IS met u allen. Maar de gedachte dat ik daar niet over ga weerhoudt me dan toch weer.

'Dit uw kind'

Professor Troost maakt ook nog een uitstapje naar de tijd van de vrijmaking. Toen was er iets soortgelijks aan de hand als waar we het nu in verband met de zegen over hebben, vindt hij. Er werd toen aanmerking op gemaakt dat bij de doop de baby 'dit uw kind' werd genoemd, zoals in het doopsformulier gebeurt. 'Dit uw kind'? Dat zit nog!, was de gedachte. Anderen namen het te vuur en te zwaard voor die spreekwijze op. Een voorbeeld, zegt Troost, van hoe aan beide kanten theologische beschouwingen het geloof verdrongen hadden. Alleen geloofsmatig immers was die spreekwijze te billijken en bij te vallen, vindt hij. Maar ook hier merk ik op dat dat geloofsmatige een wat schimmig gegeven is waarmee op deze manier toch één van beide opvattingen van destijds wordt doorgedrukt en boven het gesprek uitgetild. Ik voor mij denk dat wat in de vrijmaking in het geding was een voluit theologisch verschil is geweest dat niet eens zo makkelijk op te lossen valt omdat er aan beide kanten van de streep vanuit Schrift en belijdenis geargumenteed kan worden en ook geworden is. Het erge is juist geweest dat toen de argumentatie zich herhaalde en dus stokte een synodaal gezag te hulp is geroepen om deze knoop door te hakken. Aan Troosts voorstelling houd ik het gevoel over dat aan vrijgemaakte zijde het geloof te vinden was (naast theologie) en aan synodale zijde alleen de theologie. Maar ook synodale ouders hebben dat 'dit uw kind' gelovig en 'gewoon dankbaar' nagesproken. Het tragische van het hele konflikt is immers geweest dat goede synodalen en goede bezwaarden in het geloof verenigd waren maar theologisch tegenover elkaar kwamen te staan. En dat dat tot kerkscheuring, horen we het goed: k e r k scheuring (God betere!) heeft geleid. Overigens is er tussen Troosts voorbeeld van 'dit uw kind' (in de zin van 'dit IS Gods kind') en het mijne van de zegen in de kerk ('de genade... IS met u allen') nog dit verschil dat je onder Gods kinderen zowel de gehoorzamen als de niet-gehoorzamen kunt rekenen. Er zit dus

in de uitdrukking 'dit uw kind' meer ruimte dan in de als feit voorgestelde zegenbede. Daarin kun je immers met het verschil tussen gehoorzamen en ongehoorzamen niet terecht want wat in de zegenbede gezegd wordt geldt voor 'u allen'. Het voorbeeld van Troost gaat dus m.i. niet op.

Hoe zou het anders moeten?

Professor Troost heeft mijn opmerking over de zegen in de kerkdienst opgepakt om zijn hameren op het verschil tussen geloof en theologie nog eens kracht bij te zetten. Zo komt het op mij over. Heel goed! Ik van mijn kant heb nu de gelegenheid aangegrepen om me over zijn punt dat hij in groeiende duidelijkheid aan de orde stelt eens wat kritisch uit te laten. Ik had dat al eens eerder willen doen naar aanleiding van wat hij schreef over het rapport terzake van de vrouw in het ambt. Zijn grote waardering voor dit rapport had tegelijk als keerzijde zijn bezwaar: het was te theologisch voor kerkelijk gebruik. De kriebelende vraag kwam ook toen al bij me op hoe dat dan anders zou moeten. Ik zie dat niet. Als je in de kerk nee zegt tegen de theologie en die vervangt door profetie ben ik bang dat er onder het mom van die profetie veel theologie gesleten wordt waaraan de argumentatie ontbreekt en die derhalve geheel ten onrechte onbespreekbaar is. Mensen die zeggen dat ze geen theologie brengen maar alleen het eigen woord van God zie ik meestal erg theologisch bezig. Over Israël bijvoorbeeld. Nog eens, daar reken ik Troost niet onder, maar werkt zijn scherpe scheiding tussen geloof en theologie die theologische sluikhandel niet in de hand, is mijn vraag.

oktober/Veluwe

'k Zag, eenzaam zwerfend door dit land,
het sterven der natuur,
een allengs minderende brand,
een langzaam dovend vuur.

Hart, groenste hart van Nederland,
dat, tróts nog, nu verbloedt,
hoe weet ik mij aan jou verwant,
nu jij een zomer boet.

Jac. Lelsz.

uit: Het ingekeerde, zwijgzaam wit
(Buijten en Schipperheijn)

Tussen zee en stad

Ik zweef door Kijfhoek in een droom
van licht en kleur en atmosfeer...
Mijn ogen dwalen heen en weer
door duin en del, van boom tot boom,

van goud en koperbrons verrukt,
van bessen roze oranje en rood...
Ik voel mij als het kind zo groot
dat niet voor tijd en toekomst bukt.

Achter de hoge duinen gaat
de wereld achteloos voorbij...
want na de laatste duinenrij:
onmetelijkheid of mensenmaat.

In dit betoverd grensgebied,
hier zingt de herfst het hoogste lied.

Johan Klein

Uit: Emmaüsgangers
(Buijten en Schipperheijn)

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476

1992

- 31 okt. Regionale Ontmoetingsdag
Chr. Geref. – Ned. Geref. te Assen
- 7 nov. Diakonale Conferentie te
Bunschoten-Spakenburg
- 25 nov. Vergadering Stichting Emeritaats Voorziening te Utrecht

C. Huizinga, Heerenveen

Franciscus

Uit het openingswoord, gehouden op de Centrale Diakonale Conferentie te Wezep, 2 november 1991

Iemand heeft eens opgemerkt, dat de kerk van de Reformatie wel terecht de heiligencultus als verering van mensen heeft afgewezen, maar dat zij daarmee ook veel praktische vroomheid en levenswijsheden aan zich voorbij zag gaan. Wij hebben, zo gezegd, met het gewijde water, de heiligen overboord gegooid. Om dat een beetje goed te maken, wilde ik U, gereformeerde ambtsdragers, Franciscus voorstellen. Je zou hem een diaken kunnen noemen. En hij heeft zich in zijn barre tijd op een zeer bijzondere wijze voor zijn ambt toegerust. Wat weten wij eigenlijk van Franciscus van Assisi? Uit mijn schooltijd herinnerde ik me, dat hij voor de vogels preekte en in het nog altijd middeleeuwse Assisi bewonderde ik de prachtige fresco's waarop hij zo staat uitgebeeld. Maar wie vroeg ooit naar de tekst van de preek zelf? Tot mijn verrassing vond ik die in het prachtige boek dat Helene Nolthenius over Franciscus schreef. Luistert U maar:

„Mijn gevleugelde broeders, jullie moeten de Schepper van harte loven en altijd liefhebben. Hij gaf jullie veren om aan te trekken, vleugels om mee te vliegen, en alles wat jullie nodig hebben. God maakte jullie tot Edelen onder de schepselen, en verschaftte jullie een woonplaats in de puurheid van de lucht; en zorgt terwijl jullie zaaien noch maaien, en jullie hoeven je nergens om te bekommeren”.

De overlevering wil, dat de vogels hun vreugde over deze preek toonden. Ze staken de nek naar voren, klapwiekten, openden de bekjes en keken Franciscus aan. Ongehinderd kon hij tussen hen heen en weer lopen, waarbij zijn pij langs hun koppen en lijven streek. En Franciscus verweet zich dat hij niet eerder geprekeerd had tot de vogels, nu bleek dat ze zo aandachtig luisterden (a.w. 139).

Zaaien nog maaien kunnen, betekent armoede in de wereld van de mensen. Zaaien noch maaien behoeven, betekent vrijheid in de wereld van de vogels: het zijn de polen van het spanningsveld, waarin de trouwe diaken zich beweegt.

Franciscus heeft uit vrije wil de armoede als zijn bruid omhelsd. Hij identificeerde zich met Jezus Christus, die gezegd had: „De vossen hebben holen en de vogelen des hemels nesten, maar de Zoon des mensen heeft geen plaats om het hoofd neer te leggen” en die zijn discipelen uitzond „zonder beurs of reiszak of sandalen”.

Alle bezit van aardse goederen wees hij voor zichzelf dan ook ten strengste af.

Eens, toen zijn bisschop zei te menen, dat een leven in volstreekte bezitloosheid niet vol te houden was, antwoordde hij: „Heer, als wij iets bezaten hadden we wapens nodig om het te verdedigen. Bezit brengt zorgen en twisten met zich mee en staat de liefde tot God en de naaste in de weg. We stelen het liever zonder”. Wat dunkt U, broeders diakenen en zusters diakonessen van de twintigste eeuw, die Uw diakonaat moogt waarnemen vanuit centraal verwarmde en elektrische verlichte huizen Gods en der mensen?

Het is niet moeilijk en ook niet onterecht Franciscus te kritiseren. Hij was mateloos in zijn streven deel te hebben aan de armoede van de mensen van zijn tijd. Hij onthield zijn lichaam voedsel, medicijnen, beschutting en rust die het niet missen kon. Aan de vooravond van zondag, de 4e oktober van het jaar 1226 stierf hij, nog geen 45 jaar oud, op de naakte grond van Portiuncula bij Assisi, aan de ontberingen die hij zichzelf had opgelegd. Maar hoeveel bezwaar wij ook mogen hebben tegen een ascese die de mystieke eenwording met Jezus Christus zoekt te verwerkelijken, het neemt niet weg dat Franciscus de armen was als één hunner. En ook dat is een toetssteen voor het diakonaat. De diakonale gemeente moet zich aan haar armen niet presenteren in rijkdom en macht, maar in nederigheid en afhankelijkheid.

Als U vandaag in Portiuncula komt, vindt U daar een monumentale basiliek, op zes na de grootste die gebouwd werd, 150 meter lang en 24 meter breed. Binnen de muren, onder de op enorme pilaren rustende gewelven, loodrecht onder de koepel, staat als een in een reusachtige vitrine geïsoleerd kleinood, het nietige Mariakapelletje, dat Franciscus en zijn eerste volgelingen tot bedehuis diende. Acht eeuwen geleden stond dat kapelletje in een bos. De broeders hadden er omheen een greppel gegraven en een heg geplant, een moestuin aangelegd en van ruw hout en leem hutten gebouwd waarin ze verbleven. In de pompeuze basiliek is daarvan niets meer te vinden, Franciscus is daarin niet meer aanwezig. Zelf heeft hij de pracht van de macht en de verheerlijking van zijn persoon gezocht noch gewild: „Smaad is beter voor de ziel dan eer”, zei hij, „aan zichzelf kan de mens enkel schaamte en kwelling toeschrijven, want zijn vlees keert zich tegen Gods gaven, zolang hij leeft”.

Vandaag schuifelen de duizenden toeristen over de vlekkeloos betegelde vloer langs het kapelletje. Wie zijn ze gaan zien?

De kerk heeft zich van haar dienaar Franciscus meester gemaakt. Een kerk die zo doet, kromt haar dienst naar zichzelf, of het nu de bediening van het Woord of van de barmhartigheid betreft. Het gevolg is, dat de herders hun arme schapen uit het oog verliezen. Dan raken de schapen ook hun herders kwijt. Franciscus viel het in zijn tijd niet moeilijk de armen en ellendigen te onderscheiden, hij ontmoette ze alom op de wegen die hij te voet ging. En de herkenning was wederzijds, de diaken was zichtbaar arm met de armen.

Dit alles is lang, lang geleden. Wie vandaag Assisi bezoekt, wandelt niettemin zó de Middeleeuwen binnen, hij ervaart het als een cultuurschok. In ons land, in deze eeuw, is de materiële welvaart als een golf over de armoede gegaan. De diakonale kerkelijke hulp is wereldlijke sociale zorg geworden.

Hoe gaat dat?

Dezer dagen is er grote beroering rondom de Wet Arbeids-Ongeschiktheid. En waar ligt nu de kern van het probleem? Onze minister van Sociale Zaken heeft dat heel duidelijk onder woorden gebracht. „Het is”, zei hij, „voor de overheid onmogelijk geworden, de werkelijke arbeidsongeschikten te onderscheiden”. Diakenen, die zich willen toerusten voor hun dienst der barmhartigheid, kan men niets beters toewensen dan leren onderscheiden. Als de kerk haar armen ziet, zien de schapen hun herder.

Echte dienstbaarheid, wederzijdse herkenning, en een gescherpt oog zijn het doel van alle toerusting.

W. Smouter, Rijswijk

Wie diaken wil zijn, moet discipel worden

Referaat ds. W. Smouter, Rijswijk Diakonale Conferentie. 1991 te Wezep

Hoe nodig de toerusting van diakenen is, kan ik met één simpel voorbeeld illustreren. In mijn eerste gemeente hadden we een eerlijke broeder. Daarmee zeg ik niets over mijn huidige gemeente en ook niet dat er in die eerste gemeente niet meer eerlijke broeders waren. Maar deze eerlijke broeder was gekozen als diaken. En na de verkiezing, hoe gaat dat, kwam iedereen een handje geven. De een zegt dan "gefeliciteerd!", de ander zegt "Gods zegen gewenst!" en toen was het achter de rug. Maar de dag daarna kwam hij naar mij toe en zei: "Luister eens, wat doet een diaken eigenlijk? Ik weet dat een diaken met het zakje loopt, maar eerlijk gezegd, meer weet ik er niet van. Wat doet een diaken eigenlijk?" Ik denk dat iets van wat ik hier vertel voor velen, die destijds voor het eerst als diaken gekozen zijn, toch herkenbaar zal zijn. Eigenlijk is het vreemd, dat je als gemeente mensen roept voor een bepaalde taak, terwijl het tamelijk onduidelijk is wat die taak inhoudt. Voor een deel hangt dat samen met de aard van het diakonale werk. Veel daarvan moet in het verborgene geschieden en daarom is het logisch dat niet iedereen daarvan weet. Daar word je pas van op de hoogte gesteld wanneer je in dat ambt gekozen bent.

Bijbels fundament

Toch moeten diakenen ook niet zonder meer het platgetreden pad van hun voorgangers betreden. Toerusting en bezinning is erg nodig. Me dunkt, dat we daarbij eerst de vraag zullen stellen: wat leer ik erover vanuit de Bijbel? Als u dat wel eens hebt nagekeken, dan zult u merken dat de naam 'diakenen' in de Bijbel maar op twee plaatsen voorkomt en dat je daar eigenlijk nog minder uit leert dan die eerlijke broeder uit mijn eerste gemeente. Omdat er zelfs niks staat over dat 'met een zakje lopen'. In de eerste plaats komt het woord 'diaken' voor op de enveloppe van Paulus' brief aan de Filippenzen.

Die brief is immers geschreven "aan de heiligen van Christus Jezus die te Filippi zijn tezamen met hun opzieners en diakenen" (Fil. 1:1). Wat deze mensen deden staat er niet bij. En verder komt het woord voor in de instructie aan Timotheüs. Timotheüs was een helper van Paulus, die te horen kreeg: als je diakenen roept, denk erom, dat het waardige mensen moeten zijn. Niet op winstbejag uit en met een fatsoenlijk gezin, zo vat ik I Tim. 3:8-10 even samen. En dat is alles wat wij in

onze Bijbel over het woord 'diaken' vinden.

Piramide op z'n kop

Ja wat doe je dan? Misschien zijn we wel even teleurgesteld. De eerste oplossing is nu, dat je die twee teksten onder een vergrootglas legt en daarna onder een microscoop om er toch nog iets van te maken. Dat vindt u in veel publikaties. Dan ga je er bijvoorbeeld een beschouwing aan wijden dat deze mensen toch maar in één adem met de opzieners worden genoemd. Dus dat ze daar waarschijnlijk toch bijhoren. En dan zeg je: dat er zo weinig over diakenen staat, betekent natuurlijk dat ze zó bekend waren in die tijd, dat er niet zo veel over geschreven hoefde te worden. Je kunt die twee teksten dan nog in het perspectief van de heilsgeschiedenis plaatsen. En zo kun je dan bewijzen, dat diakenen toch een eigen en gelijkwaardig ambt vervullen naast de ouderlingen. Maar ik vind eigenlijk dat het zo gaat lijken op een piramide die op zijn kop staat. Het hele diaconaat, rustend op de smalle basis van deze twee teksten. Zo'n piramide op zijn kop staat eerlijk gezegd niet zo stevig. Dus die weg zou ik niet op willen.

De tweede mogelijkheid, en die bepleit ik, is dat we de vraag over het ambt even uitstellen en nu eerst maar eens luisteren naar wat Gods woord wel zegt over diaconaal werk en over de bedoelingen van onze Heiland daarmee. Als we dat doen, dan vinden we iets frappants: Jezus heeft persoonlijk het diaken-zijn geïntroduceerd in de kring van zijn discipelen en Hij heeft persoonlijk les gegeven in diaconaat. Enige toelichting hierbij: hoewel u in onze vertaling maar op twee plaatsen het woord diaken vindt, komt het Griekse woord voor diaken en dat is **diakonos** veel vaker voor, met name in de mond van de Here Jezus. Alleen is het dan vertaald met 'dienaar' en dat is ook correct. Het is één van de Griekse woorden voor een dienaar.

Door Jezus geïntroduceerd

En toch zeg ik: Jezus heeft dit begrip diaken zelf geïntroduceerd in de kring van zijn discipelen. In de Griekse vertaling van het Oude Testament kwam het hele woord **diakonos** niet voor. En wat belangrijker is: nergens in de wereld van die dagen gold dat woord dienaar, **diakonos**, als iets moois waar je naar zou moeten streven. Iets wat van waarde is en wat je in de dienst van de Here een plaats zou willen geven. In de Griekse wereld van die

dagen werd integendeel een **diakonos** als minderwaardig beschouwd en het werkwoord **diakonein**, dienen, gold als een verachtelijke vorm van slavenwerk. Een beetje Griek zag het eerder als zijn hoogste doel om **zichzelf** te ontplooien. Ach, het was niet zo héél anders dan vandaag. Zelfontplooiing, als het hoogste wat er is. In elk geval zou een Griekse man zich niet lenen voor 'dienen'. Dat was werk voor vrouwen of voor slaven, men keek daar op neer. Maar daar tegenover bepleit de Here Jezus nu keer op keer een omkeer, een verandering van denken. Meermalen staat van Jezus een woord in deze zin opgetekend: "Wie onder u groot wil worden zal uw diaken zijn." (Voor de duidelijkheid laat ik het woord diaken nu maar onvertaald). Tegen de moeder van de zonen van Zebedeüs, zei Jezus: "de regeerders der volken voeren heerschappij over hen. Zo is het onder u niet, maar wie onder u groot wil worden zal uw diaken zijn" (Mat. 20:26). En als de Here Jezus de mensen waarschuwt tegen hoogmoed, zegt Hij: "Laat u ook geen leidsliden noemen, want één is uw Leidzman, de Christus. Maar wie de grootste onder u is zal uw diaken zijn" (Mat. 23:11). Onderweg naar Kaper-naüm hadden de discipelen gesproken over de belangrijke kwestie, wie van hen wel de meeste is. De Here Jezus zegt dan: "Indien iemand onder u de eerste wil zijn, die zal de allerlaatste zijn en aller diaken". Ten slotte, toen Jezus gezeten was aan de avondmaalstafel en de discipelen streden om 'de ereplaats', toen zei Hij: "De eerste onder u worde als de jongste en de leider als de diaken. Want wie is de eerste: die aanligt of die dient? Is het niet, die aanligt? Maar ik ben in uw midden als diaken, als dienaar" (Luk. 22:26v). Voelt u wat een geweldig gewicht deze woorden hier hebben? Eigenlijk vindt u hierin een argument voor de veel verguisde regel, dat iemand beter eerst diaken kan worden om daarvan te leren, zodat hij later ouderling zal worden. De gedachte dat het ambt van ouderling een treetje hoger zou zijn dan dat van diaken is natuurlijk mis. Maar de Here Jezus zegt hier wel dat het voor leiders eigenlijk onontbeerlijk is dat ze eerst geleerd hebben om diaken te zijn. Om te dienen.

Petrus' voeten

Zo zagen we, hoe Jezus de discipelen zelf het begrip dienen inprentte. Maar je kunt ook zeggen, dat Jezus hen persoonlijk les gegeven heeft in het

G.L. Born, Amersfoort

Ethische vragen (2)

over gehoorzaamheid en gehoorzaamheid

Maar hoe dan?

Misschien is het goed dat we voor het zoeken naar een antwoord op deze vraag onze inzet kiezen in de brief aan de Galaten. Nu vallen ons in de brief aan de Galaten op zijn minst drie dingen op.

(1) De gemeente van Galatië dreigt een tot in de wortel verdeelde gemeente te worden. Het lijkt alsof er alleen maar bepaalde regels en riten op het spel staan (vooral de besnijdenis), maar in werkelijkheid is het het heil van God zelf. Zonder twijfel is deze brief juist daarom een brief op het scherp van de snede geworden. De woorden die Paulus in deze brief kiest geven dat ondubbelzinnig aan.¹⁰ Hier staat niets meer of minder op het spel dan de rechtvaardiging van de goddeloze door het geloof alleen – dus: het hart van het evangelie, dat waarom Paulus ten diepste tot apostel werd geroepen en wat hij, de fari-zeeër, op zo ingrijpende wijze zelf heeft moeten leren. God rechtvaardigt de goddeloze om niet, uit genade.

(2) Het is daarom niet toevallig dat het slagwoord van de brief aan de Galaten het woord vrijheid¹¹ is.

Rechtvaardiging-door-het-geloof-alleen betekent immers altijd bevrijding. Bevrijding van voorwaarden en verdiensten, werken der wet, die een mens eerst mee moet brengen wil de weg naar God toe open liggen. Paulus gebruikt om aan te geven hoe ingrijpend deze bevrijding is het voorbeeld van de besnijdenis. Zelfs de besnijdenis, het belangrijkste kenmerk van het toebehoren aan het volk van God, – zelfs de besnijdenis kan geen voorwaarde, geen toegangsweg tot God zijn. De enige weg die gegeven is, is het kruis van Jezus Christus. Daar baant God zelf de weg tot zichzelf. Daarlangs mogen goddelozen – letterlijk: mensen zonder God – tot God komen. Het geloof daarin is het enige en beslissende.

(3) Pas vanuit deze vrijheid kan het christelijk leven worden geleefd.¹² Daarbij is het opvallend dat deze vrijheid de gemeente niet verdeelt (doordat ieder deze vrijheid als een alibi gebruikt om de weg van het eigen – boze! – hart te volgen), maar juist dienstbaar is aan de éénheid van de gemeente (dient elkander door de liefde).¹³ Deze enkel omwille van Christus verkregen gerechtigheid maakt mensen niet verwaand en hoogmoedig, zodat zij de ander in de gemeente minachten, maar, integendeel, deze gerechtigheid maakt hen zachtmoedig en verdragend. Zelfs de broeder die op een overtreding wordt betrapt, wordt terecht geholpen in een

geest van zachtmoedigheid. Anders gezegd: Wie zichzelf volstrekt weet aangewezen op de genade van God, gunt ook zijn of haar medezondaar een plek in de gemeente van Christus.¹⁴ De eenheid van de gemeente van Christus vindt immers haar fundament niet in één bepaald, christelijk, levenspatroon maar in de laatste verbondenheid met het kruis van Christus. Het is het kruis van Christus dat vrijmaakt tot dienst aan God en aan elkaar.

Daar moet nog iets worden bijgezegd. Het gebod Gods is eerst en voor alles Woord Gods! Gebod en belofte zijn de twee momenten, de twee gestalten waarin – om zo te zeggen – het ene Woord van God tot ons mensen komt. En wij zijn als gemeente niet geroepen het Woord te handhaven (zo we dat al zouden kunnen!), wij zijn geroepen het te verkondigen.

In een indrukwekkend opstel heeft Hans Joachim Iwand daarover geschreven, over de prediking van de wet.¹⁵ Hij begint met de woorden: „Het gehele gewicht van ons thema ligt op het woord: *prediking*. Juist omdat wij ook andere vormen van wetgeving kennen en andere mogelijkheden om onder de wet te leven, is de prediking van de wet een unieke zaak. Want prediking van de wet betekent: Een gebeuren van God uit, betekent, dat God ons zijn wil bekend maakt, dat wij te horen krijgen, hoe Hij ons leven wil. Hier is de wet door het Woord omvanger, ja meer nog: in het Woord veranderd. Zeker, het is de wet die we te horen krijgen, maar Hem, die we horen, is de Heer van de wet. Want wij geloven niet in de wet, maar in de belofte van Hem die de mensen de wet in hun harten wil schrijven. Daarom moet één ding voor alles vaststaan: De wetsprediking is de proclamatie van de wil van God niet in de boventijdelijkheid van een in steen gehouwen of ook in letters overdraagbare wet (vgl. 2 Kor 3,3 ev), maar in de actualiteit van de tot ons sprekende God. Want 'nabij u is het woord, in uw mond en in uw hart' (Rom 10,8)”.¹⁶

Ik vind dat elke keer weer, als ik dit artikel lees, een geweldige inzet. Want hier worden we als gemeente ambtsdragers niet gezet op de weg van dwang en overreding. Maar, hier worden we teruggeworpen op het laatste en het enige wat de gemeente in deze wereld heeft: de verkondiging van het evangelie. Wij handhaven de wet niet. Wij prediken die slechts.

Slechts, zei ik. Want net als de prediking ten diepste kwetsbaar en dwaas en zwak lijkt, zo is dat ook het geval met de prediking van de wet. Om nog een keer Iwand te citeren: „Wij moeten de zwakheid van het Woord dragen

tegenover de machtsontvouwing, die de wetten van de machtigen zo imponerend en zo indrukwekkend maakt.”¹⁷

Maar om ons het in deze positie van schijnbare zwakheid te laten uithouden, heeft God ons een unieke belofte gegeven, die geen enkele andere wetgeving kent. Deze belofte, dat God zelf zijn wet in de harten van de mensen schrijft. En het is juist deze belofte, die het geheim en het wonder van de prediking van wet en evangelie uitmaakt. Het behaagt God door de dwaasheid van de prediking te behouden.

Het is de vervulling van deze belofte, die Paulus bedoelt met: de vrijheid van de werken der wet. Vrijheid? Het is niet toevallig dat geen mens begrijpt wat Paulus met 'vrijheid van de werken der wet' bedoelt, wanneer hij niet door God zelf bevrijd is. De mens in zijn eindigheid en oneindigheid, zijn kleinheid en grootheid, de natuurlijke mens, heeft wel een vermoeden van vrijheid. Hij hunkert ernaar. Hij probeert ze te bewerken. Hij vermoedt ze. Maar hij vermoedt ze, zoals een gevangene die aan zijn ketenen rukt, de vrijheid vermoedt. Daar tegenover betekent de prediking van de wet als woord van God niet: zo maar een beetje aan de ketenen schudden en de herinnering aan vrijheid oproepen.¹⁸ Nee, prediking betekent verkondigen, proclameren, dat het God zelf is die de ketenen verbreekt en de mens stelt in de vrijheid van de genade. God zegt toe zijn wet te gebruiken om mensen te ontdekken aan hun schuld, hen de weg te wijzen ten leven en – zelfs dat! – ook in de wereld buiten de kerk nog het kwaad te beteugelen.

Het is duidelijk, dat bij een zo begrepen prediking van het gebod van God de heiliging van het leven altijd vast verankerd blijft in de rechtvaardiging. Sterker nog, elke poging om rechtvaardiging en heiliging *na* elkaar te denken alsof heiliging slechts een vervolg op de rechtvaardiging zou zijn, doet tekort aan de kracht van het gebod als Woord van God. Rechtvaardiging en heiliging behoren zo nauw bijeen, dat Paulus de heiliging van het leven kan omschrijven als: Christus aandoen.¹⁹ Christus is ons geworden tot wijsheid, rechtvaardiging, heiliging en verlossing.²⁰ Heiliging betekent nooit een verzelfstandiging ten opzichte van de rechtvaardiging. Nog minder betekent de heiliging een verzelfstandiging ten opzichte van Christus. Wij worden meer en meer van Hem afhankelijk. Dat bedoelt psalm 119 met die ene zin: Ik ben een vreemdeling op aarde, verberg uw geboden niet voor mij. Dietrich Bonhoeffer zei bij deze zin: „Dus blijf ik op al mijn wegen en bij al mijn beslissingen volstrekt aangewezen op de genade en

geen valse zekerheid kan mij afbrengen van de levende gemeenschap met God".

Mensen blijven zondige en gebroken mensen. En – vergeef mij dat ik het zo zeg – zij mogen dat ook zijn. Zij mogen zich tot op de bodem van hun bestaan aangewezen weten op de genade van God. Ethiek is daarom niet een soort wetenschap, die probeert het doen en laten van mensen op te poetsen en te verbeteren. Ethiek – met name christelijke ethiek – is vanuit het horen naar het Woord Gods een voortdurende worsteling om rechtvaardiging van zijn en doen. Ons leven is – om het met Helmut Gollwitzer te zeggen – een 'Kampfplatz', een plek waar oud en nieuw strijden om de voorrang. Ethiek is daarom altijd ethiek van de nederigheid, van de humiliteit. Want ze kan ten laatste slechts belijden: Bedelaars zijn wij – ook in moreel opzicht.

Voor het pastoraat – ook in ethische vragen – betekent dit alles intussen erg veel. In ieder geval zal elk gesprek hebben in te zetten bij het hart van de christelijke boodschap, namelijk bij God zelf, die in zijn liefde de mensen opzoekt. In de oud- en nieuwtestamentische vermaning wordt daarom vrijwel altijd rechtstreeks naar God en naar zijn genade verwezen. Omdat deze God de HERE is, omdat deze Jezus Christus de Heiland is, daarom word ik geroepen tot heiliging van het leven. Slechts vanuit Hem. Het gesprek over een christelijke levensstijl start dan ook niet bij de uitkomst van de problemen, maar bij de inzet ervan: de liefde tot en het geloof in God de HERE. Dat is het enige criterium waaraan wij onszelf en elkaar toetsen in de gemeente. Daar zet de tucht in, in het Woord. Niet wij oefenen ten diepste tucht, het Woord doet dat. In de verkondiging van het Woord Gods vallen de beslissingen.

Een voorbeeld hiervan geeft Paulus in Efeze 5, wanneer hij spreekt over de relatie tussen man en vrouw.

(1) Hij kiest dan positie in het offer van de Here Jezus Christus aan het kruis voor zijn gemeente en in de (weder) liefde van de gemeente tot Hem. Slechts van hier uit kan iets gezegd worden over de wijze waarop wij mannen en vrouwen met elkaar hebben om te gaan in het leven. Als er aan het einde van de pericope staat: *Dit geheimenis is groot*, dan geeft dat geheimenis het bijzondere aan van wat echte (huwelijks)liefde is. Ze weerspiegelt de relatie tussen Christus en de gemeente.

Het bevreemdt mij vaak, dat wij in de kerk – als we bezig zijn de problematiek van (bijvoorbeeld) samenwonen – meestal eerst beginnen over het burgerlijk huwelijk, de maatschappelijke kant van de huwelijksrelatie.

Paulus niet. Paulus wil eerst vanuit het kruis van Christus zicht krijgen op wat opofferingsgezindheid, liefde, trouw en verantwoordelijkheid voor elkaar betekenen. Dat is het wezenlijke van een man-vrouw relatie. Voor dat wezen-

lijke kan de beste maatschappelijke vormgeving geen vervanging zijn. Wij spreken elkaar in de gemeente aan op de relatie met en het leven van Christus.

(2) Het tweede is, hoe wij die zorg, liefde en trouw in onze samenleving vormgeven. Wij zijn immers kwetsbare en zondige mensen. Wij hebben elkaar bescherming te bieden: rechtsbescherming en economische bescherming. Dat was en is de zin van het burgerlijk huwelijk zoals wij dat kennen.

Nu heeft in de laatste jaren geleidelijk aan ook een andere vorm van zorg voor elkaar gestalte gekregen. De overheid biedt partners de mogelijkheid hun zorg voor elkaar ook gestalte te geven via een (publiek) samenlevingscontract, waarin eveneens zorgen en rechtsvoorzieningen een plaats kunnen krijgen. Het is een open en te bediscussiëren vraag binnen de gemeente, hoe we daar tegenover hebben te staan.

Maar: deze vraag is secundair ten opzichte van het eerste. Toetssteen is de relatie tot God.

(3) Het derde is dat wij er als christenen behoefte aan hebben om bij het aangaan van een duurzame relatie de zegen van God te vragen. Wij plegen dat te doen in een samenkomst van de gemeente (waarom eigenlijk niet op zondag?). Aan ons als gemeente wordt de vraag gesteld, of wij ook als gemeente hen die voor een andere maatschappelijke vormgeving van hun relatie kiezen, ruimte bieden om in het midden van de gemeente Gods zegen te vragen.

Tenslotte, het lijkt mij zinvol om in deze tijd opnieuw aan de moraal – en aan de ethiek als de bezinning op de moraal – de plek te geven die nodig is. Dat is een plaats die in de eerste plaats samenhangt met de kern van het heil. Die kern is naar mijn oordeel de rechtvaardiging van de goddeloze. Als wij ons bezinnen op wat goed en recht is in het christelijk leven, op wat strookt met Gods gebod en belofte, dan kan dat alleen vanuit dit midden. Dat houdt in dat de ethiek, hoe belangrijk en hoe interessant ook, niet de eerste of laatste toetssteen is voor ons christen-zijn. Paulus schreef in 1 Kor. 12,3: „Daarom maak ik u bekend, broeders, dat niemand door de Geest Gods sprekend, zegt: Vervloekt is Jezus; en dat niemand kan zeggen: Jezus is Here, dan door de Heilige Geest." Op deze belijdenis komt het aan. Dan doet ons leven, ons christelijke leven er wel toe. Het heeft alles met ethiek te maken, maar ethiek is niet alles.

Noten

1. Referaat gehouden te Utrecht op 23 mei 1992 op de landelijke ouderlingenconferentie van de Nederlands Gereformeerde Kerken.
2. Verschenen in de bundel *Anders gezegd*. Een verzameling theologische opstellen voor de welwillende lezer, Kampen 1972,

blz. 183-196.

3. Vgl. H.M. Kuitert, a.a., blz. 192: „Onder christenen bestaat dikwijls de moeilijkheid, dat men één van tweeën wil: of de moraal kan niet veranderen of *alles* moet anders. Dat moet een misverstand omtrent de moraal zijn. De moraal is niet Gods gebod; dat verandert niet. De moraal is de gehoorzaamheidsgestalte van het gebod, en die verandert wel, want moraal is nooit eeuwig."
4. A.a., blz. 190. Vandaar ook het verzet van Kuitert tegen het moralisme.
5. A.a., blz. 191.
6. Ibidem.
7. Zo in een artikel in dezelfde bundel, getiteld 'Het schriftberoep in de ethiek', blz. 87.
8. Prachtig is wat Dietrich Bonhoeffer zegt in zijn 'Meditationen über Psalm 119' bij vers 21: 'Aber es ist der entscheidende Unterschied, ob ich Gott oder ob ich meinen Prinzipien gehorche. Habe ich genug an meinen Prinzipien, dann kann ich das Gebot des Psalmisten nicht verstehen. Lasse ich mir aber von Gott selbst den Weg weisen, dann hänge ich ganz an der Gnade, die sich mir offenbart oder versagt. Dann zittere ich bei jedem Wort, dass ich aus Gottes Mund empfangen, schon um das nächste Wort und um die Bewahrung in der Gnade. So bleibe ich auf allen meinen Wegen und Entscheidungen ganz gebunden an die Gnade und keine falsche Sicherheit kann mich um die lebendige Gemeinschaft mit Gott betrügen.' Geciteerd uit Dietrich Bonhoeffer, *Predigten – Auslegungen – Meditationen 1925-1945*, II, München 1985, S. 432-433.
9. Heidelbergse Catechismus, zondag 44, vr. en antw. 115.
10. Men vergelijk slechts Gal. 1,8 en 9: „Maar ook al zouden wij, of een engel uit de hemel, u een evangelie verkondigen, afwijkend van hetgeen wij u verkondigd hebben, die zij vervloekt! Gelijk wij vroeger reeds gezegd hebben, zeg ik het thans nog eens: indien iemand u een evangelie predikt, afwijkend van hetgeen gij ontvangen hebt, die zij vervloekt!" En Gal. 2,21 en 3,1: „Ik ontnem aan de gerechtigheid Gods haar kracht niet; want indien er gerechtigheid door de wet is, dan is Christus tevergeefs gestorven. O, onverstandige Galaten, wie heeft u betovert, wie Christus Jezus toch als de gekruisigde voor ogen geschilderd is?"
11. Vergelijk Gal. 4 en 5 passim.
12. Vergelijk Gal. 5 en 6 passim.
13. Vgl. Gal. 5,13.
14. Opmerkelijk is wat dr. C.J. den Heyer aan het eind schrijft van zijn verklaring van de brief aan de Galaten (*Galaten*). Een praktische bijbelverklaring, Kampen 1987, blz. 145: „Paulus is geen theoloog van de status-quo. Integendeel, door de brief aan de Galaten loopt als een rode draad zijn oproep aan de gemeenten nu eindelijk werkelijk te gaan genieten van de *vrijheid* die hun ten deel is gevallen dankzij de kruisdood van Jezus Christus. Met grote hartstocht strijdt Paulus verder voor het behoud van de *eenheid* van de gemeente. (...) Hij relativeert de betekenis van 'de werken der wet', niet om mensen machteloos en passief te maken, maar omdat strikte naleving van de geboden een ernstige bedreiging vormde voor de eenheid binnen de gemeenten en zelfs concreet tweedracht zaaide met als bittere consequentie dat sommige leden gediskwalificeerd werden tot tweederangs christenen."
15. H.J. Iwand, 'Die Predigt des Gesetzes' (1934) in: H.J. Iwand, *Glaubensgerechtigkeit. Gesammelte Aufsätze II*, München 1980, S. 145-170.
16. A.a., S. 145: „Das ganze Gewicht unseres

Themas liegt auf dem Wort: Predigt. Gerade weil wir auch andere Formen von Gesetzgebung kennen und andere Möglichkeiten, unter dem Gesetz zu leben, ist die Predigt des Gesetzes ein de Sache für sich. Denn Predigt des Gesetzes bedeutet: Geschehen von Gott her, bedeutet, dass Gott uns seinen Willen kundtut, dass wir zu hören bekommen, wie er uns Leben will. Hier ist das Gesetz ins Wort gefasst, ja mehr noch: ins Wort verwandelt. Gewiss, es ist Nomos, was wir da hören, aber der, den wir hören, ist der Herr auch dieses Nomos. Denn wir glauben nicht den Nomos, sondern der Verheissung desse, der dem menschen das Gesetz ins Herz geben will. Darum muss eins vor allem feststehen: Die Gesetzespredigt ist die Proklamation des Willen Gottes nicht in der Überzeitlichkeit des in Stein gehauenen oder auch des buchstäblich tradierbaren Gesetzes (vgl. 2 Kor. 3,3ff), sondern in der Gegenwart des zu uns sprechenden Gottes. Denn 'das Wort ist dir nahe, in deinem Munde und in deinem Herzen' (Röm. 10,8)."

17. A.a.O., S. 150: „Prediger des Gesetzes wollen wir sein; wir wollen die Schwachheit des Wortes tragen angesichts der Machtsentfaltung, die dem gesetz von den Gewaltigen in der Welt zukommt und es so imponierend, so gewichtig macht. Denn dafür, dass der Prediger gerade in dieser seiner Stellung als Rufer Gottes aushält und am Wort Genüge findet, ist ihm die Verheissung gegeben, die keine andere Gesetzgebung aufzuweisen hat: dass Gott dem Menschen sein Gesetz ins Herz schreiben und in den Sinn geben will, als das Gesetz seines Volkes, seines Eigentums (Jer. 31,33)."

18. A.a.O., S. 151.

19. Rom. 13,14.

20. 1 Kor. 1,30.

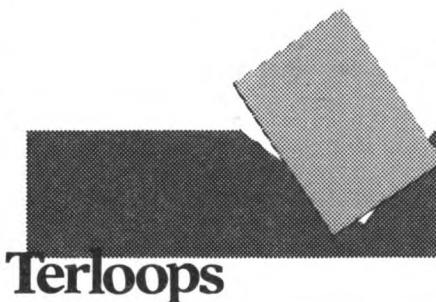
In de komende nummers (o.a.):

H. Algra, Naawr een betere verstandhouding met de 'vrijgemaakten'? Joke Holwerda, Onmogelijk geluk A.M. van Leeuwen, De zevende missie naar Bangui

Dirk van der Molen, Een bijzondere geleerde: christen-filosof Søren Kierkegaard.

H. Smit, Beknopte Gereformeerde dogmatiek (bespreking van het gelijknamige boek van prof.dr. J. van Genderen en prof.dr. W.H. Velema)

H.R.S. van der Veen, Sabbat en zondag

P.C. van Wijk

De Afscheiding in de Bommelerwaard

Wijlen Dr. C. Smits heeft in zijn boeken over de Afscheiding veel gegevens verzameld over de Afscheiding in de Bommelerwaard. Hij kon niet alles publiceren wat hij wist, maar heeft veel aantekeningen nagelaten, waarmee verder kan worden gewerkt. Hij heeft de notulenboeken van de afgescheiden kerken, voor zover aanwezig, bestudeerd, waarbij één notulenboek echter buiten beschouwing bleef, nl. dat van de kerk in Well. Deze kerk is jaren geleden opgeheven, evenals de gereformeerde kerken te Aalst en Hoenzadriel. Van deze kerken was aan het eind van de dertiger jaren predikant Ds. G. Snel. Hij had vier gemeenten, de kerken in de al genoemde dorpen en die van Rossum. In Rossum woonde hij en van hieruit trok hij met z'n auto de halve Bommelerwaard door om zijn werk te doen. Zondags preekte hij drie of vier keer. Tijdens de tweede wereldoorlog moest hij zijn auto afstaan en toen deed hij zijn werk op de fiets.

Van de kerk in Well is bewaard gebleven een cahier met een ledenregister, een doopregister en de notulen van de kerkeraadsvergaderingen vanaf 1839. Het maken van notulen was voor de broeders blijkbaar erg moeilijk, want vanaf 1860 worden ze regelmatig vermaand door kerkvisitatoren, dat er kerkeraadsvergaderingen moeten worden bijgehouden.

Voorin het schrift staat te lezen: „Acten Der Herstelde Gereformeerde Gemeente te Wel en N. Hemert...". Well en Nederhemert liggen vlakbij elkaar en het gebouw, waarin jarenlang de kerkdiensten werden gehouden, staat op de grens van beide dorpen.

De eerste ouderlingen waren Jan Straver en Aart Kraaij. Ze werden bevestigd door Ds. H.P. Scholte te Doeveeren. Op 24 juni 1835 werd gedoopt „Maaijke Dogter van Arie Jansse Bok en Johanna Valkenburg, Egtelieden te Well". Deze Maaike deed belijdenis op 1 april 1863 en was toen niet zo jong meer. Het was trouwens een algemeen verschijnsel in de afgescheiden kerken in de Bommelerwaard, dat men vrij laat openbare belijdenis deed en dat had alles te maken met de moeite, die men had met de avondmaalsvieringen. Er waren al snel grote problemen

in de kleine gemeente van Well. In 1839 wordt een lid van de gemeente na drie afkondigingen 'afgesneden'. Het volgende jaar zijn er kwesties met drie andere leden en in 1840 wordt een ouderling uit zijn ambt ontzet in verband met overspel. Jaren later wordt hij, na schuldbelijdenis, weer tot het ambt toegelaten.

In 1866 wil een broeder een herberg beginnen, die ook op zondag open zal zijn. Besloten wordt de zaak voor te leggen aan de classis. Grote problemen zijn er in 1867, als de beide ouderlingen, A. Kraaij en P. van de Zalm, naar Amerika zijn vertrokken. Het is moeilijk om andere ouderlingen te vinden. Diaken Bok stelt dan voor om P. van de Weerd, die nog lid is van de Hervormde Kerk, te bewegen lid te worden van de gemeente teneinde hem daarna voor te dragen als ouderling. Er wordt met kerkvisitatoren gesproken en die gaan akkoord. Dezelfde avond nog wordt Van de Weerd lid van de kerk van Well en op 14 november 1867 wordt hij bevestigd als ouderling.

In de kerkeraadsnotulen van 31 augustus 1882 wordt gehandeld over het kerkgebouw. Sinds 25 december 1881 vergaderde de gemeente in een nieuw gebouwde kerkje. De kosten van deze nieuwbouw werden gefinancierd door een lid van de gemeente, mevrouw Bok-Valkenburg. In 1882 schold ze een bedrag van f 1.000,- kwijt, waarvoor de kerkeraad haar uiteraard erg dankbaar was. Er werd dan ook besloten aan mevrouw Bok een eigen bank te geven binnen het doophek, „waarvan zij kosteloos en ongehinderd gebruik kan maken haar leven lang".

In 1883 waren er problemen met de predikant, die de gemeente had samen met de kerk van Aalst. Hij moet worden geschorst, maar een aantal maanden is het weer 'vergeven en vergeeten' en doet de predikant zijn werk weer, hoewel er toch wel iets aan de hand was geweest.

In het schrift worden jaarlijks de ontvangsten en uitgaven vermeld. In 1884 bv. werd ontvangen f 374,05 en uitgegeven f 552,73, zodat er een tekort was van f 148,68.

In 1905 wordt gesproken over de preken, die worden gelezen tijdens de leesdiensten. De 'oude schrijvers' zijn erg in trek. Ook komt het avondmaalsbezoek weer aan de orde. Van de 85 belijdende leden nemen slechts 8 mensen deel aan de vieringen. En als jongelui belijdenis willen doen, wordt bij het onderzoek gehandeld „naar de leidraad van Hellenbroek". Er is natuurlijk meer te vertellen over de kerk van Well. Voorlopig laat ik het hierbij.

J.J. Oostenbrink, Utrecht

Over huwelijk en „leefvormen” (2)

Verschillende (kerkrechtelijke) benaderingen

Dat kerken binnen het kader van de vrijheid van godsdienst hun eigen normen kunnen vaststellen laat zich bij voorbeeld ook gemakkelijk illustreren aan de hand van de diverse kerkrechtelijke regelingen omtrent het huwelijk. Voor de rooms-katholieke kerk is het huwelijk een sacrament, voor de protestantse kerken niet. In r.k.-opvattingen is een huwelijk alleen geldig indien het gesloten wordt „ten overstaan van de assisterende plaatselijke Ordinaris of pastoor of van een door een van beiden gedelegeerde priester of diaken” etc.. Voor iemand van reformatorischen huize zal het in het algemeen de overheid zijn, die dat huwelijk sluit. Of er een kerkelijke huwelijksbevestiging of -inzegening of voorbede volgt is niet beslissend voor de vraag of dat huwelijk ook voor die kerk geldt als een rechtsgeldig gesloten huwelijk. De desbetreffende bepalingen in de kerkordes van de diverse reformatorische kerken kunnen daarbij soms ook opmerkelijke verschillen vertonen. Zo wordt er in ons Akkoord van kerkelijk samenleven slechts vrij summier over het huwelijk gesproken. Nadat daarin is gesteld, dat de kerkeraden er op zullen toezien dat de leden van de gemeente hun huwelijk aangaan overeenkomstig het Woord van God, wordt volstaan met het voorschrijf dat „na de burgerlijke voltrekking” van het huwelijk „de voorbede van de gemeente” zal plaats vinden met schriftuurlijke onderwijzing in de lijn van een daartoe bestemd formulier. Bij de Ned. Herv. Kerk vindt men in die kerkorde een veel uitgebreidere regeling; zelfs een „ordinantie voor zaken van huwelijk en gezinsleden”. Daarin ontvangen kerkeraden o.m. de opdracht er zorg voor te dragen, dat de leden der gemeente, „staande voor de vorming van een huisgezin, worden voorbereid op de taak die hun wacht, bij voorkeur door een bijzondere catechese over het huwelijk”. Zo is er nog wel het een en ander te noemen. Bepalingen, die overigens soms door andere kerkelijke besluiten geflankeerd worden. Bovendien kan de besluitvorming in concrete gevallen ook nogal eens verschillen. (Voor wie zich in de geschiedenis van huwelijksluiting en huwelijksbevestiging wil verdiepen verwijs ik graag naar het nog steeds boeiende boek ‘De idee van de kerkelijke huwelijksplechtigheid’ uit 1957 van de in 1984 overleden Ned. Geref. predikant Ds. J. Meester.)

Nader onderzoek

Ik wees in het begin al op de voorstellen uit het rapport van de commissie Kortmann over ‘Leefvormen’. Ze hebben al geleid tot reacties, waarbij men ook binnen reformatorische kringen

bepaald niet op één lijn zat. Politiek niet en ook kerkelijk niet. Laat ik me hier even tot dat laatste beperken. In de Wekker schreef de christ. geref. dr. C.J. Verplanke (oud-burgemeester van Ridderkerk), dat hij een kerkelijke huwelijksbevestiging ook bij de ‘zware registratievorm’ zeer wel voor mogelijk hield, terwijl dat door de vrijgem. prof. dr. J. Douma werd afgewezen. Er is, dunkt me, enige reden tot voorzichtigheid. Allereerst omdat het hier nog slechts voorstellen betreft en het goed is eerst eens af te wachten wat er t.z.t. in de wetgeving van zal terecht komen. Minister Hirsch Ballin heeft in een brief van 16 juli 1992 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer laten weten, dat het kabinet, dat aanvankelijk dacht wel voor de zomervakantie tot een standpunt te kunnen komen, toch eerst *nader onderzoek* nodig achtte. De minister schrijft in zijn brief, dat het kabinet het uitgangspunt van de commissie onderschrijft dat de wetgever rekening dient te houden met het bestaan van andere leefvormen dan het huwelijk. Voorts is volgens het kabinet van belang, dat „in de praktijk onmiskenbaar een zekere behoefte valt waar te nemen aan een publieke erkenning van twee-relaties waarin de betrokkenen duurzame verantwoordelijkheid voor elkaar op zich nemen. Er dient volgens het kabinet echter eerst een nader onderzoek te komen naar de gevolgen die in het privaatrecht, meer in het bijzonder het familierecht, aan deze registratie verbonden zouden worden. Tegelijk wordt onderkend, dat de huidige praktijk in hoge mate fraudegevoelig is. Vandaar dat het zeker ook van groot belang is in de toekomst te komen tot regelingen, die niet zo fraudegevoelig zullen zijn en toch op de diverse terreinen voldoen aan eisen van praktische uitvoerbaarheid en toepasbaarheid. Een zeker niet overbodige zaak. Alleen al in de Nederlandse wetgeving zijn er enige duizenden (!) bepalingen waarin bepaalde ‘leefvormen’ rechtsgevolgen met zich mee brengen. Er wordt nu naar gestreefd uit die grote hoeveelheid een goede selectie te maken, de gevolgen van de evt. invoering van een nieuwe registratie te onderzoeken, waarbij ook een onafhankelijk onderzoeksinstituut de opdracht zal krijgen ramingen op te stellen van de financiële consequenties, aan de invoering van een registratie verbonden.

Aangenomen mag worden dat er, voordat een en ander in de wet zal zijn neergelegd, eerst nog wel wat wetgevingswater door de staatsvijver zal stromen. Men behoeft ook niet over veel fantasie te beschikken om te kunnen veronderstellen, dat er van de kant van de diverse politieke fracties in de Tweede Kamer wel diverse

amendementen zullen worden ingediend.

Dat in het slot van de brief wordt gesteld, dat het kabinet op belangrijke punten nader onderzoek nodig acht is begrijpelijk. Dat het de voorstellen van de commissie ook een belangrijke bijdrage acht aan het debat over „de gelijke behandeling van de verschillende leefvormen” lijkt me een minder geslaagde formulering. De grondwet schrijft in art. 1 wel voor dat gelijke gevallen gelijk worden behandeld, niet dat verschillende gevallen gelijk worden behandeld.

Voor nieuwe keuzen

Het zal duidelijk zijn, dat bovengenoemde ontwikkelingen politici, kerken en kerkleden in de naaste toekomst voor nieuwe keuzen zullen stellen. Ik noem er enkele van.

– Die politici zullen vermoedelijk allereerst gesteld worden voor de vraag, of het strafrechtelijk verbod uit art. 449 van het Wetboek van Strafrecht dient te worden afgeschaft. Wanneer er op gewezen wordt, dat zo de vrijheid van de kerken wordt vergroot en onderstreept, is op zich zelf juist. Tegelijkertijd blijkt daaruit ook dat de overheid zelf duidelijk minder oog krijgt voor het unieke van het huwelijk. En voor de taak van de overheid m.b.t. de bescherming van het huwelijk als door God gegeven verbintenis tussen één man en één vrouw.

– Vervolgens zullen die politici gesteld kunnen worden voor de keus of ze wel of niet in zullen stemmen met de invoering van die zgn. ‘zware registratie’. Hierbij kan worden opgemerkt, dat het huwelijk als zodanig niet alleen kan worden gedevalueerd door het ‘de rechtsorde uit’ te werken maar dat het ook kan worden uitgehold en aan betekenis kan verliezen door de invoering van alternatieven. Anderzijds kan moeilijk worden ontkend, dat die uitholling door de maatschappelijke ontwikkelingen al een realiteit is. Soms kan het nodig zijn bepaalde voorstellen te aanvaarden omdat niets doen een nog slechtere keus is. Ook in de Bijbel zelf wordt met handhaving van het verbod van echtbreuk de mogelijkheid van een scheiding met scheid-brief geopend.

Wat het voorstel van de commissie Kortmann betreft dient men overigens wel te onderscheiden. Zij die van die zware registratievorm gebruik zouden kunnen maken zijn nl. niet over één kam te scheren. Allereerst kun je a.s. ‘echtparen’ tegenkomen, die ook voor het huwelijk als zodanig zouden kunnen kiezen. In het voorstel van de commissie zouden de rechtsgevolgen in beide gevallen gelijk zijn. Dan kun je je afvragen, waarom zij dan toch bewust de keuze van het huwelijk afwezen. Alleen omdat ze beslist niet

'gehuwd' wilden heten? Wellicht onder invloed van de greep van het maatschappelijk individualisme? Daarnaast zijn er gegadigden, die eigenlijk wel zouden willen 'huwen' maar die het eenvoudig niet kunnen. Het huwelijk blijft een verbintenis tussen één man en één vrouw. Zij die als homo's of als lesbiennes een publieke erkenning van hun verhouding zoeken zullen trouwens niet tevreden zijn. 'Gehuwd' zullen ze niet mogen heten, al zal de registratie/sluiting voor de ambtenaar van de burgerlijke stand hun ongetwijfeld worden voorgehouden als een tegemoetkoming aan hun wensen. Maar daarnaast zijn er ook nog anderen, waarvoor een duidelijker en met meer waarborgen omklede relatie wel gewenst kan zijn. Bij voorbeeld in een (familie)relatie, waarbij de een voor de ander zorgt. Aan een duidelijk omschreven rechtsverhouding kan dan zeker behoefte zijn al is er geen enkele reden dat in het vat te gieten van een soortement 'huwelijksrelatie'. – Ook de kerken en de kerkeraden zullen voor nieuwe keuzen kunnen komen te staan. Wanneer het strafrechtelijk verbod van art. 449 van het Wetboek van Strafrecht zal zijn verdwenen, bestaat er, bezien van de kant van de overheid, een héél grote vrijheid. Dan is er in die wetgeving in het geheel geen belemmering meer om te kiezen voor de 'bevestiging' of 'inzegening' van of voorbede voor welke relatie ook. Dat kan ook een positieve kant hebben. Namelijk in die zin, dat er een hernieuwde bezinning optreedt over hetgeen in Gods Woord zelf over het huwelijk wordt voorgeschreven en over wat dat persoonlijk én kerkelijk voor onze huwelijksvoorbereiding en huwelijksbevestiging heeft te zeggen.

O. Mooiweer, Enschede

Bijbellezing in onze gezinnen

Ds. F. van Deursen te Wezep (Gld) behandelde bovengenoemd onderwerp op de ambtsdragerskonferentie d.d. 21 september 1990. Wij namen van zijn referaat nader kennis via 'ONS KERKBLAD'-'Orgaan van de Ned. Gerref. Kerken Aalten-Winterswijk, Neede' en citeren daaruit het volgende: Misschien moeten we als gemeente bedenken, dat verreweg het meeste in de Schrift *niet* gaat over ons en ons leven – ook niet over de gelovigen, wier namen in de Schrift vermeld staan – maar dat de Heilige Schrift in de allereerste plaats een Boek is over onze God en Vader en over onze Here Jezus, die de Christus is. Feitelijk is dat een reden te meer voor ons om eerbiedig naar die Stem van de Geest – want dat Gods Woord toch? – te luisteren. We lezen de Schrift niet om ons op te warmen in het godsdienstige tot een God welgevallig mens, maar om te leren wie God voor zijn volk wil zijn en wat dat volk voor Hem moet wezen. De Schrift is het Boek van Gods verbond(enheid) met zijn volk. Zij spreekt van Gods beloften en hun vervulling, maar ook van zijn geboden en eisen, met de bedreigingen voor wie die geboden niet doen. Deze dingen spreekt Gods Geest in het Woord tot de miljoenenkerk van alle eeuwen en alle plaatsen. En als die Hemelkoning zijn volk toespreekt, ja, dan kom ik ook onder die onafzienbare menigte te staan, leg m'n hand aan m'n oor en luister goed wat Hij tot zijn volk en dus ook tot mij te zeggen heeft. Een goede vraag lijkt mij ook of u de gewoonte kent bij bijzondere gelegenheden de dagelijkse volgorde te onderbreken voor een bijzonder Schriftgedeelte: voor een verjaardag is Psalm 103 een passend gedeelte of Spreuken 31 als moeder jarig is. Bij die psalmwoorden kan men ook gemakkelijk zijn gebed aansluiten. Op Koninginnedag zou u Psalm 72 kunnen lezen of een andere koningspsalm (96-99, 145) en bij aangrijpende gebeurtenissen in het leven der volken Jesaja 40. Gebeurt dat ook; denkt vader er bij zulke gelegenheden van te voren over na wat hij zal lezen? Ik sprak al even over bijbellezing bij alleenstaanden. Hebben de grotere jongens en meisjes de gewoonte al aangenomen de bijbel persoonlijk te lezen? Vindt men het in onze gezinnen

'raar' als iemand de bijbel pakt en daar eens een uur lang in gaat zitten lezen.

Misschien is de vraag gepast of men ooit van zijn leven wel eens een uur lang in de bijbel gelezen heeft? Als dat niet zo is, vrees ik voor onze kerken en dan word ik bang voor dode orthodoxie, die haar kracht zoekt in vormen-dienst; zo van „even een stukje lezen”, vader leest en het gezin hoort nauwelijks wat hij zegt, handen samen, ogen dicht – en we hebben het weer gehad.

Ik vrees dat er nog veel te veel verlegenheid is in onze gezinnen om open en gewoon over de Here te spreken. Juist als u de bijbel van voren naar achteren leest, ontrolt zich het hele leven voor u uit en krijgt u gelegenheid om de hand des Heren in allerlei gebeurtenissen te zien.

Wordt de Schrift ook door u gezongen? Een prachtige gelegenheid om samen de Here te spreken is ook Hem samen toezingen. De Psalmen zijn niet alleen berijmd om ze in de kerk te zingen! Waarom doen wij dat thuis niet?

In veel kerken heeft men een 'psalm van de week', een kort psalmvers dat moeders hun kinderen door de weeks leren en dat 's zondags gezongen wordt. Kinderen vinden het prachtig als ze in de kerk ook een vers kunnen meezingen. Ook hier geldt: Jong geleerd, oud gedaan. Hoe vaak roept het Psalmboek ons niet op met het woord Hallelujah? Dat betekent anders letterlijk: zingt psalmen voor Jahweh! Nu, waarom zouden we de woorden van de Schrift niet als gezinnen zingen. Men zal antwoorden: „Dat doen wij niet”. Nee, maar hoe zou de Here dat vinden? „De lof is betamelijk; het is goed de Here te loven”, zegt Psalm 92. Hoe staat het met de lof van de Here in onze gezinnen?

We moeten de bijbel trouw en ijverig lezen; als we daarin zelf slap zijn, hoe zullen we dan anderen daarover vermanen. Als we deze dingen in onze eigen gezinnen nalaten, hoe zullen we dan andere gezinnen daartoe kunnen opwekken? Misschien hebben we wel en ommekeer in ons eigen leven nodig voor we anderen daartoe kunnen oproepen. Maar laten we dan maar beven voor wat de profeten al opmerkten, namelijk, dat het bederf onder Gods volk vaak bij de voorgangers begon.

Moderne mensen worden ondergesneeuwd door drukwerk. Telt u voor uzelf eens de minuten of uren die u besteedt aan het lezen van kranten en tijdschriften en vergelijkt u daarmee eens het aantal minuten, dat u aan de Heilige Schrift besteedt.

Al de Schrift is van God ingegeven, en is nuttig tot lering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing (!), opdat de mens Gods tot alle goed werk volmaakt toegerust zij (2 Tim. 3:16 SV).

Wij hebben aan deze opmerkingen van collega Van Deursen niets toe te voegen! We bevelen ze graag in uw welwillende overweging aan!

Boekbespreking

M. Janssens, Alphen a.d. Rijn

Hooglied

Hooglied, een praktische bijbelverklaring in de serie Tekst en Toelichting, door dr. M.J. Mulder – 77 pag. – f 18,50.

Na iets te hebben gezegd over o.a. de auteur van het Hooglied, de naam van het boek, de tijd van ontstaan en verschillende verklaringen, schrijft de auteur onder het kopje 'centrale thema': „Men zou het centrale thema van het Hooglied eenvoudig als een visioen van de (wederzijdse) liefde kunnen karakteriseren. Man en vrouw verlangen naar elkaar, en zoeken zich met elkaar, door toenaderingen en verwijderingen heen, te verenigen. In weliswaar verhullend, maar nooit grof of stotend, taal- en beeldgebruik wordt de hoogste en tevens innigste liefdesgemeenschap beschreven, of wordt aan waarnemingen, die alleen het liefdesoog zo ziet, vorm gegeven. Deze gemeenschap is uiteindelijk een boventijdelijke, bijna 'godelijke' schepping. Zij wordt zelfs liefde, die 'sterker dan de dood' is, genoemd (8:6). Juist in ditzelfde vers wordt, verhuld weliswaar, de naam van JHWH, de God van het verbond met Israël, gebruikt. Dit is trouwens de enige maal in het Hooglied, dat 'de Naam' vermeld wordt. Het lijkt ook wel of ook de liefde tussen man en vrouw iets is om 'er niet (telkens) de naam des Heren bij te noemen' (Amos 6:10). Maar op de achtergrond is Hij er wel bij." Dit is dan ook de toonzetting van de uitleg van Mulder, die het Hooglied ziet als een aanvankelijk bij een bruiloft opgevoerd liefdeslied. Volgens hem spreekt uit dit lied „een door vele mannen en vrouwen gedeelde volkservaring: er is meer tussen het eerste 'kussen' (1:2) en het uiteindelijk met elkaar 'in de binnenkamer van het huwelijk verdwijnen' (8:14) dan deze twee handelingen op zichzelf." Ook tussen hen die het boek – terecht – 'natuurlijk' willen verklaren, vinden we verschillen bij de detail-uitleg. Mulder weet daarvan ook en schrijft nuchter: „Het Hooglied blijkt weerbarstiger te zijn dan zijn toch al niet gemakkelijke Hebreeuwstalige vorm doet vermoeden. Daarom heeft iedere vertaling en verklaring haar betrekkelijke recht, zonder andere vertalingen of verklaringen daarmee of daarna overbodig te maken."

Het boek laat zich gemakkelijk lezen en houdt zich, zoals de bedoeling van de serie is, aan de tekst en een toelichting daarop. Duidelijk laat Mulder de bedoeling van dit prachtige Bijbelboek zien. Heel mooi vind ik de toelichting op 7:11 (NBG 7:10). Mulder vertaalt aldus: Ik behoor mijn liefste toe, en zijn afhankelijkheid is op mij gericht. Hij schrijft dat ook hier de sterke verbondenheid van de twee gelieven uitkomt. „Het woord 'afhankelijkheid' in ons vers, vaak door 'verlangen' vertaald, komt in deze (Hebreeuwse) vorm alleen nog voor in Gen. 3:16 en 4:7, en geeft 'een (in afhankelijkheid) gericht zijn op' aan. Werd in 'de vloek over de vrouw' in Gen. 3:16 het gerichtzijn van de vrouw op de man tot een overheersing door de man gedegradeerd, in ons vers wordt deze 'gerichtheid' op heilzame wijze omgekeerd, en wordt de vrouw in ieder opzicht 'gerehabiliteerd'. In de liefde kan uiteindelijk 'eenrichtingsverkeer' geen standhouden." Over 8:6 bestaat nogal wat verschil van mening. 'Want sterk als de dood is de liefde, onwrikbaar als de onderwereld de hartstocht: haar pijlen zijn vurige pijlen, vlammen van JHWH!' (vertaling Mulder). Het is de enige keer in het Hooglied dat we de naam van de HERE tegenkomen, en de naam wordt zelfs niet volledig geschreven maar met een afkorting. Is hier wel de HERE bedoeld? Mulders konklusie is: de liefde is als het ware een goddelijk, maar tegelijk demonisch lot, dat een mens niet kan ontlopen." Ik heb zelf de indruk dat Hooglied een bundel liefdesliedjes is, die eigenlijk iedereen die een beetje weet van verliefdheid en liefde, kan meezingen. En dat je het slot van dit vers kunt vertalen met 'een geweldige vuurgloed', zodat iedereen kan blijven meezingen. Ook al zit in dit vers een dreigende kant, die wordt opgeroepen door de woorden 'dood' en 'dodenrijk', voor de gelovigen is er toch meer aan de hand. Wij mogen weten dat de liefde tussen man en vrouw, een jongen en meisje, afkomstig is van de HERE. De macht van de liefde is niet toevallig ontstaan. De HERE zelf heeft het liefdesgeweld bedacht. De liefde die (aanstaande) man en vrouw zo intens aan elkaar verbindt, is niet sterk vanuit zichzelf, maar is afkomstig van de HERE God. En daarom is ze zo sterk. Een heel interessant deel van het geschrift van Mulder vond ik het laatste hoofdstuk, getiteld: „Ten slotte: het Hooglied voor deze tijd". Mulder zegt daarin – nogmaals – dat de allegorische exegese van het Hooglied, waarbij de joden menen dat het lied de liefde bezingt tussen de HERE en Israël en de christenen het lied verklaren als beeld van de liefde tussen Christus en zijn gemeente, niet het wezen van de betekenis van het Hooglied treft. „Het gaat in het Hooglied om de liefde tussen een man en een vrouw in haar veelkleurige, maar tegelijk meest natuurlijke vormen. Dus voorwaar niet om een platonische

liefde. In het lied is onvervalste erotiek, gedragen door menselijke seksuele verlangens, aan het woord. Wie deze zijde van het Hooglied mis kent of verdoezelt, berooft het van zijn eerste en diepste (! MJ) betekenis... En het Hooglied hoort in de eerste plaats bij het lichaam. Daarom verzet het Hooglied zich tegen alle pogingen die direct maar beginnen met allegoriseren en vergeestelijken... Het laat zien dat 'natuur' niet met 'bovennatuur' overhoop ligt." En ook: „Het Hooglied is voorts een lied dat de liefde tussen deze ene man en deze ene vrouw bezingt, ook al leefde men toen in een tijd en in een maatschappij, waarin polygamie aan de orde van de dag was." En daarbij „onderstreept het Hooglied de gelijkwaardigheid van de deelgenoten in de liefde. Nergens blijkt de vrouw de mindere van de man te zijn, of ook de heerszucht van de man de overhand te hebben." Ontmoeten we volgens Mulder Christus ook in dit Bijbelboek? Mulder schrijft dat het boek ons toont hoe „intens het leven geleefd kan worden met de man of met de vrouw die men liefheeft. De volmaakte liefde drijft tenslotte alle vrees uit (1 Joh. 4:18)". En dan vervolgt hij: „In dit raam wordt het begrijpelijk, dat het Hooglied als dichterlijke vormgeving van de gewone menselijke liefde als afspiegeling gezien werd van andere liefdesverhoudingen, zoals van de verhouding van God tot zijn volk Israël, of van Christus tot zijn gemeente." Hij verwierpt het verwijt van 'allegorie', omdat deze verklaring niet is opgekomen uit een zich generen voor een platvloerse of minderwaardige lichamelijke liefde, integendeel! Al met al een nuchtere verklaring, die m.i. het Hooglied op een goede manier uitlegt.

Kees van Baardewijk,
„Ik kom met haast";
over de schrijfster Wilma. 26 blz.,
f 4,80 Bestellen door overmaking van
f 4,80 op ING-bankrek. 692060316 tnv.
C. en E.J. van Baardewijk, Apeldoorn;
postbankrek. ING-bank: 826319

Dr. J. Douma,
Algemeen betwijfeld?
Een weerwoord aan Kuitert. 48 blz.,
f 13,90 ISBN 9060159365 Uitg. De Vuur-
baak, Barneveld

**J. Kamphuis, dr. W. van 't Spijker, e.a.,
Hoe staan wij ervoor?**

Actualiteit van het gereformeerd belijden. 180 blz., f 29,75 ISBN 9060159209
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

**D. Martyn Lloyd-Jones,
Geloofsbeproeving.**

Een studie van psalm 73. 176 blz.,
f 28,75 ISBN 9061401879 Uitg. De
Groot-Goudriaan, Kampen

**D. Martyn Lloyd-Jones,
Geestelijke groei.**

174 blz., f 28,75 ISBN 9061404916 Uitg.
De Groot-Goudriaan, Kampen

**Peter van Dijk,
Orgels in de Elzas.**

Orgelcultuur tussen Frankrijk en Duitsland. 277 blz., f 39,90 ISBN 9024234468
Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Dr. W.G. de Vries (uitgave en annotatie),
Eender en anders;**

Correspondentie tussen K. Schilder en D.H.Th. Vollenhoven. 192 blz., f 32,50
ISBN 902426636x Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Dr. James Dobson,
Opvoeden moet je durven.**

Beter omgaan met de frustraties tijdens de opvoeding. 199 blz., f 29,90
ISBN 9029709650 Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Kerk,

onafhankelijk maandblad met informatie uit de brede kerkelijke wereld. 48 blz., f 59,75 per jaar;
Uitg. Kerk, Postbus 321, 3770 AH Barneveld

**Regiovergadering Alkmaar/
Zaandam**

In de vergadering van 17 september jl. heeft het afsluitend onderzoek plaatsgevonden van drs J.M. de Groot, beroepen predikant te Oostzaan en Zaandam.

Hij is toegelaten tot de Dienst des Woords in onze kerken. Bevestiging en intrede van drs de Groot zullen plaats vinden op zondag 11 oktober a.s.

**Commissie Voorbereiding
Landelijke Vergadering 1994**

Op de Landelijke Vergadering van de N.G. kerken, die in Ede in 1991 werd gehouden, werd de kerk van Apeldoorn aangewezen als samenroeper van de volgende Landelijke Vergadering, waarvan de eerste samenkomst is bepaald op 12 maart 1994.

In verband daarmee verzoekt de Voorbereidingscommissie alle voor deze vergadering bestemde stukken vóór 15 mei 1993 te zenden aan:

Commissie Voorbereiding Landelijke Vergadering 1994 te Apeldoorn van de Ned. Geref. Kerken,
p/a J.M. Wentink - Jacobs, Kam. Onnesstraat 5, 7316 LM Apeldoorn. Tel.: 055-219632

Ned. Geref. Kerk van Haren

De preekvoorziening wordt thans verzorgd door:
mevr. A. Th. Faber-Warmenhoven, Kroonkampweg 54, 9752 KJ Haren. Tel.: 050-345410

Ned. Geref. Kerk van Maastricht

Het adres van de diaconie luidt:
E.M. Harder, Meendaal 115, 6228 GG Maastricht. Tel.: 043-617547.

Ned. Geref. Kerk van Houten

Ds. A.W. Vos, predikant van de gemeente Lisse, heeft het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep niet aangenomen.

Ned. Geref. Kerk van Hoorn

Het postadres der kerk luidt: Postbus 520, 1620 AM Hoorn.

Stichting Emeritaatsvoorziening "SEV"

De najaarsvergadering met de kerken zal dit jaar worden gehouden op woensdag 25 november 1992, om 19.30 uur in de Jeruzalemkerk, Troosterlaan 65 te Utrecht.

Centrale Diakonale Conferentie van de N.G. kerken**UITNODIGING**

voor de Centrale Diakonale Conferentie van de Nederlands Gereformeerde Kerken

Op zaterdag 7 november zal in Bunschoten-Spakenburg de jaarlijkse Centrale Diakonale Conferentie gehouden worden. Het onderwerp op die dag zal zijn

GEMEENTEOPBOUW EN DIAKONAAT

Het onderwerp zal in de ochtendvergadering in 3 secties besproken worden aan de hand van korte inleidingen door

Br. C. Huizinga uit Heerenveen, voorzitter van het comité,

Br. F. van Egmond uit Alkmaar, comitélid en

Zr. H. de Rijk uit Culemborg, medewerkster van de Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk.

Zij zullen resp. spreken over de organisatorische kant van de gemeenteopbouw, over het diakonale aspect ervan en over de toerusting van de diakonale gemeente.

Na de lunch wordt de bespreking in plenaire vergadering afgerond aan de hand van verslagen van de sectievoorzitters (medewerkers van de Stichting).

Aanbevolen lectuur:

'Zichtbare liefde van Christus', D. Koole en Dr. W.H. Velema, uitg. Kok Voorhoeve Kampen, pag. 152 t/m 221. 'Opbouw', 35ste jrg. nrs. 17-19, refereert Ds. J.C. Schaeffer.

Verder zal in de middagvergadering het reeds toegezonden Jaarverslag 1991 van de Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk behandeld worden.

plaats: Westerkerk

Van der Duyn van Maasdamlaan 6
3752 GP Bunschoten-Spakenburg
aanvang: 10.00 uur; vanaf 9.30 wordt u ontvangen met koffie.

In verband met de lunch vraagt de diaconie van Bunschoten-Spakenburg u vóór 24 oktober a.s. op te geven bij: Diaconie Ned. Ger. Kerk Bunschoten-Spakenburg

p/a A. Mastenbroek

Anthon v.d. Horstlaan 65

3752 VM Bunschoten-Spakenburg

Het Centrale Diakonale Comité verzoekt u per deelnemer f 15,- over te maken op:

postgiro 2827366

t.n.v. penningmeester CDC van de Nederlands Gereformeerde Kerken te Amersfoort

Ned. Geref. Kerk van Den Helder

Ds. J. Kiers zal zijn intrede in de gemeente doen op 18 oktober a.s. om 16.00 uur.

**Christelijke Bibliotheek voor
Aangepaste Lectuur en
Informatie (CBB)****CBB houdt open huis**

Dit jaar bestaat de CBB, christelijke bibliotheek voor aangepaste lectuur en informatie, 80 jaar. Ter gelegenheid daarvan wordt op vrijdag 16 en zaterdag 17 oktober 'open huis' gehouden voor alle belangstellenden.

Ieder kan op deze dagen rond kijken in het CBB-gebouw in Ermelo: de opnamestudio, de reproductie- en de montage-afdelingen, de administratieve afdelingen, enzovoort. Medewerkers staan klaar om informatie te geven en u kunt desgewenst ook boeken en abonnementen bestellen.

Het 'open huis' gunt u een blik ach-

ter de schermen van een bedrijf waar de dienstverlening aan blinden en slechtzienden dankzij geavanceerde technieken de laatste jaren sterk is uitgebreid. Boeken, tijdschriften en ander materiaal worden dankzij deze technieken in verschillende vorm beschikbaar gesteld aan blinden en slechtzienden. Dat kan zijn in braille, in gesproken vorm (cassette) en in grootletterschrift.

De CBB verricht haar werk dankzij subsidie van de overheid, maar ook dankzij giften van particulieren en kerken, en werkt nauw met de andere blindenbibliotheken in ons land samen. Ze laat zich daarbij door haar protestants-christelijke levensvisie leiden.

Voor vervoer van en naar het station Ermelo wordt op beide dagen gezorgd. Voor meer informatie: CBB, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel.: 03417-51014, toestel 531.

Interserve Nederland v/h BMZG

Het jaarverslag 1991 is dezer dagen uitgekomen. De doelstelling van deze Stichting is de bevordering, in woord en daad, van de verkondiging van het Evangelie, zoals dat in de Bijbel is vervat, aan de gehele wereld, in het bijzonder in de landen van Zuid en Centraal Azië, de Golfstaten, het Midden-Oosten en Noord-Afrika.

Zij die zich voor dit verslag interesseren, of meer informatie van deze Stichting willen ontvangen, kunnen contact opnemen met Interserve, Krakelingeweg 10a, 3707 HV Zeist, tel.: 03404-13741.

De Nederlandse Gereformeerde Kerk te Ede deelt u met vreugde mee dat haar predikant

ds. W.J. van der Linde

op 22 oktober gedenkt, dat hij 25 jaar predikant is. De kerkeraad biedt hem en zijn vrouw een receptie aan, waarvoor u van harte wordt uitgenodigd. De receptie zal, zo de Here wil, gehouden worden op vrijdag 30 oktober a.s. van 16.30-17.45 uur in de Proosdijkerk, Veenderweg 193 te Ede.

Namens de kerkeraad,
A.O. Sierksma, praeses,
R.R. van Leeuwen, scriba.

EVANGELISCH EN GEREFORMEERD

verkenning en herkenning

Een bijdrage van de Evangelische Alliantie aan de dialoog tussen evangelische christenen – binnen en buiten de kerken van de reformatie – en de reformatische kerken.

Prof. dr. K. Runia (*De evangelische beweging wereldwijd*), drs. J. van Mulligen (*Dialoog*), drs. O. Bottenbley en drs. H. Bakker (*Evangelisch en reformatisch: een kruisbestuiving?*) en drs. A. Noordegraaf (*Tien aandachtspunten voor voortgaande bezinning*).

De brochure bevat 38 pagina's en kan voor f 5,95 (excl. f 2,- porti) besteld worden bij: **Evangelische Alliantie**

Hoofdstraat 51A
3971 KB Driebergen
te.: 03438-13693

HUIS OP DE BERG

MAAKT UW VAKANTIE IN ISRAEL ONVERGETELIJK!

Een gastvrij Nederlands christelijk centrum in Jeruzalem, dicht bij de oude stad.

Ruime kamers met douche en toilet.

Een jeugdaccommodatie.

Een gezellige tuin en een prachtig uitzicht op Jeruzalem en de heuvels. Nederlandse leiding, die excursies organiseert naar o.a. Tiberias, Jericho, de Dode Zee, Massada, Qumran.

Huis op de Berg een fijne thuisbasis in Israël, ook tijdens de kerstdagen.

Inlichtingen en reserveringen:

Gezellenstraat 21, 3861 RD Nijkerk.

Telefoon 0394-58839 (ma t/m 9-16 uur)

Soms is oud nieuws belangrijker dan hot news

De Evangelische School voor Journalistiek (ESJ) biedt je een moderne, gedegen vakopleiding.

Die je alle kneepjes van het journalistieke ambacht bijbrengt. Maar je leert ook de Bijbel, de oudste nieuwsbron, hanteren.

Want soms is oud nieuws belangrijker dan hot news. Interesse? Vraag de studiegids aan!

Ja! Stuur mij de studiegids.

Naam: _____

Adres: _____

Postcode: _____

Woonplaats: _____

Bon opsturen naar:

EH, Postbus 957, 3800 AZ Amersfoort

**evangelische
hogeschool**

15 jaar principiële kwaliteit

Wop en Sita de Bruin
en
Fred en Irene Vink
delen u met blijdschap
mee, dat

Filip de Bruin
en
Karin Vink

op D.V. 23 oktober
gaan trouwen.

Den Helder
Veenendaal

Hun toekomstig adres is:
Ganzediepstraat 96
7523 PJ Enschede